

“Strukturālo reformu ietekmes novērtējuma veikšana”

ID Nr. MK VK 2010/21 ESF

1.2.4. *Novērtējuma un rekomendāciju
izstrāde par personas tiesībām vērsties
iestādē ar iesniegumu un saņemt atbildi
pēc būtības LR un ES dalībvalstīs*

Pasūtītājs:

Valsts kanceleja,
reģ.Nr.90000055313,
Brīvības bulvāris 36,
Rīga, LV-1520

Izpildītājs:

PricewaterhouseCoopers
SIA, Kr. Valdemāra 19,
Rīga, LV-1010

Tālr.: +371 67094400
Fakss.: +371 67830055
E-pasts:
pwc.riga@lv.pwc.com

2011. gada 9.maijā

4. Nodevums

- Starpziņojums
par ārvalstu praksi

PricewaterhouseCoopers SIA vārdā

Z.V.

pwc

Zlata Elksniņa-Zaščirinska
Valdes locekle

Saturs:

Vispārīgā informācija un metodes	3
Kopsavilkums	4
Ieteikumi	6
1. Eiropas Savienības pārnacionālais regulējums	8
2. Atsevišķu Eiropas Savienības dalībvalstu tiesiskais regulējums	16
- Lielbritānija	16
- Vācija	20
- Lietuva	23
- Igaunija	30
- Nīderlande	35
- Polija	37
3. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu analīze	40
4. “Traucējoši prāvnieki” (vexatious litigants)	46

Vispārīgā informācija un metodes

Šajā pētījuma daļā apkopots Lietuvas, Lielbritānijas, Vācijas, Nīderlandes, Igaunijas un Polijas tiesiskais regulējums, un prakse par tiesībām vērsties ar iesniegumiem valsts un pašvaldību iestādēs, kā arī tika izpētītas iespējas vērsties ar iesniegumu pie Eiropas Savienības iestādēm un struktūrām, tādām kā Eiropas Parlaments un Eiropas Ombuds.

Pētījumā veikta iepriekš minēto Rietumeiropas valstu konstitūciju, nacionālo likumu un citu normatīvo aktu analīze, izmantoti citi informācijas iegūšanas veidi par attiecīgo tiesisko regulējumu: *PricewaterhouseCoopers SIA* ārvalstu biroju sniegtās rakstiskās un telefoninterviju ietvaros iegūtās atbildes, kā arī literatūra un publikācijas.

Pētījuma ietvaros veikta vairāk nekā 50 Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu izpēte saistībā ar personu tiesībām vērsties valsts iestādēs ar informācijas pieprasījumu. Jāņem vērā, ka 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pants nosaka tikai personas tiesības saņemt un brīvi izplatīt informāciju, bet negarantē personas tiesības iesniegt iesniegumus un saņemt atbildi pēc būtības. Tādējādi šajā pētījumā ir aplūkota tikai Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse par personas tiesībām saņemt informāciju.

Nodevuma sagatavošanā izmantota vēsturiskā, socioloģiskā, salīdzinošā un dedukcijas metode.

Kopsavilkums

Izpratne par labu pārvaldību un līdz ar to iesniegumu izskatīšanu ir atkarīga no valsts izpratnes par administratīvo tiesību vietu un lomu valstī. Pašlaik ne tikai Latvijā, bet arī Eiropā joprojām nav vienotas izpratnes par labu administrāciju un tās saturisko piepildījumu, jo daudzo valstu administratīvo tiesību pieredze ir atšķirīga.

Domājot par esošā regulējuma izmaiņām, lielāks uzsvars būtu liekams uz procedūru attīstīšanu, lietderīgā rezultāta sasniegšanai un to ievērošanas uzraudzību. Tas novedīs pie valsts pārvaldes un indivīda mijiedarbības uzlabošanās.

Iesniegumu izskatīšanas un iesniegšanas mehānisms Eiropas Savienības institūcijās ir noregulēts gan no materiālo, gan procesuālo tiesību viedokļa, lai garantētu Eiropas Savienības pilsonim iespēju vērsties ar sūdzību par kādu Eiropas Savienības kompetences jautājumu (arī par dalībvalsts rīcību). Tādējādi sūdzība Eiropas Savienības līmenī ir paredzēta, kā efektīvs mehānisms, pārkāpumu vai trūkumu atklāšanā.

Visu aplūkoto valstu konstitūcijas tieši vai netieši norāda uz vispārīgajām personas tiesībām iesniegt iesniegumus (Vācija, Polija, Lielbritānija u.c), bet ne vienmēr garantē tiesības saņemt atbildi (Nīderlande). Tās atšķir apskatītās valstis no Latvijas, kur tiesība saņemt atbildi uz iesniegumu ir nostiprināta Latvijas Republikas Satversmē, savukārt analizētajās valstīs šāds noteikums konstitūcijās nav noteikts un tiesības uz atbildi ir noteiktas tikai speciālajos likumos un tajā paredzētajā apjomā.

Kopumā vērtējot apskatīto valstu regulējumus, jāatzīst, ka pamatā aplūkoto valstu tiesiskais regulējums ir līdzīgs, kā Latvijā, piemēram, ja iestāde nepamatoti atsakās sniegt informāciju, personai ir tiesības šo iestādes rīcību apstrīdēt. Līdzīgi ir arī noteikumi par termiņu kādā sniedzama atbilde uz personas iesniegumu, piemēram, Igaunijā iestādei ir jāsniedz atbilde uz personas iesniegumu 30 dienu laikā, bet Lietuvā iestādei atbilde ir jāsniedz 20 darba dienu laikā.

Lielbritānijā, Vācijā un Nīderlandē iestādes reti sastopas ar nepamatotiem vai ļaunprātīgiem iesniegumu iesniedzējiem, parasti iesniedzēji vērsās iestādē tikai pēc konkrētas palīdzības, ar saprotamu mērķi.

Atsevišķās valstīs ir izstrādātā īpašā kārtība saņemot pieteikumu tiesā no "pārmērīgajiem prāvniekiem", Lielbritānijā šādu personu saraksts ir publiski pieejams tiesu administrācijas mājas lapā. Šādā sarakstā iekļautās personas nav tiesīgas iesniegt pieteikumus tiesai bez īpašas atļaujas. Mūsdiā šī kārtībā pēc analogijas būtu izmantojama arī iestāžu praksē. Tomēr jāsecina, ka šāda pārmērīgu

prāvnieku prakse pamatā attiecas tikai uz tiesvedības procesiem, jo iestādes šādos gadījumos ir tiesīgas vienkārši nesniegt atbildi.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa izskata lietas par Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.panta („vārda brīvība”) pārkāpumiem, tādējādi lietas, kas saistītas ar iesniegumu izskatīšanu valsts iestādēs Eiropas Cilvēktiesību tiesā tiek skatītas vai nu kā informācijas pieprasījuma un izplatīšanas lietas, vai arī saistībā ar citiem netiešiem aspektiem (piemēram, tiesības vērsties pie valsts iestādes noteiktā valodā u.tml.).

Eiropas Savienības darbību regulējošos dokumentos ir nostiprināti lūgumrakstu (iesniegumu) iesniegšanas un izskatīšanas kārtība, kur galvenie principi ir iesnieguma izskatīšana pēc būtības, atbildes sniegšana. Tādējādi Eiropas Savienības pilsoņu un iedzīvotāju lūgumrakstu izskatīšana ir ne tikai Eiropas Savienības parlamenta un ombuda pienākums, bet arī būtisks Eiropas Savienības tiesību princips.

Gan Eiropas Savienības līmenī, gan atsevišķās Eiropas Savienības valstīs ir paredzēta iespēja vērsties ar iesniegumiem un sūdzībām, izmantojot izstrādātas elektroniskās sūdzības formas. Piemēram, lai ombuda izskatīšanā nonāktu sūdzības, kuras ietilpst tā kompetencē, pirms sūdzības iesniegšanas elektroniski, potenciālajam iesniedzējam ir jāatbild uz atsevišķiem formāliem jautājumiem, pēc kuru apstrādes interneta mājas lapā tiek sniegta norāde, vai šāda sūdzība vispār ietilpst ombuda kompetencē. Izstrādājot īpašas iesnieguma formas tiek ierobežota nepamatotu vai brīvas formas elektronisko pastu sūtīšana, kas varētu apgrūtināt minēto institūciju darbu.

Eiropas Savienības ombuda mājas lapā ir ievietoti atzinumi par jau izskatītām lietām un sūdzībām, tādā veidā informējot personas par to, kā attiecīgais jautājums ir izskatīts.

Informācijas atklātības un iesniegumu aprites regulējums tiesību aktos

	Regulējums konstitūcijā	Iesniegumu likums	Regulējums citā likumā	Nav regulēts likumā	Paražas, tiesu un iestāžu prakse	Informāc. atklātības likums
LATVIJA	X	X				X
LIETUVA	X	X				X
IGAUNIJA	X	X				X
LIELBRITĀNIJA	X			X	X	X
NĪDERLANDE	X			X	X	X
VĀCIJA	X		X		X	X
POLIJA	X		X			X

Iesniegumu aprites procesa salīdzinājums

Apzīmējumi: „Decentralizēta sistēma” – katra iestāde sniedz atbildes autonomi.
„Daļēji centralizēta sistēma” – ir veikti pasākumi iesniegumu aprites procesa uzlabošanai.

	Atbildes sniegšanas termiņš	Decentralizēta sistēma	Daļēji centralizēta sistēma	Piezīmes
LATVIJA	30 dienas	X		
LIETUVA	20 d.d.		X	Viena atbilde no valsts pārvaldes. Katrā iestādē ir kanceleja, kas nodarbojas ar iesniegumu apstrādi.
IGAUNIJA	30 dienas	X		Katra iestāde sniedz atbildi atsevišķi. Atbildes gatavošanā iesaistīti iestādes darbinieki.
LIELBRITĀNIJA	20 d.d.		X	Kopējā informatīvā sistēma, caur kuru var uzzināt par sūdzēšanas procesu.
NĪDERLANDE	3 nedēļas		X	Ir izveidota vienota valdības servisa sistēma „Postbus 51”, kura sniedz atbildes uz elektroniskiem, rakstiskiem un telefoniskiem pieprasījumiem vai sūdzībām.
VĀCIJA	4 nedēļas		X	Daļa no iesniegumiem un atbildes uz tām ir publiski pieejamas.
POLIJA	30 dienas	X		Katra iestāde sniedz atbildi atsevišķi

Ieteikumi

Likumā ir nepieciešams definēt kritērijus pēc kuriem iesniegums būtu uzskatams par tādu, uz kuru nav sniedzama atbilde pēc būtības. Papildus Iesnieguma likumā 7.p. norādītiem kritērijiem, būtu jānorāda, ka iesniegums ir atstājams bez izskatīšanas (nav sniedzama atbilde pēc būtības), ja tas, piemēram, satur:

- iesniedzēja viedokli (piemēram, viedoklis par to, vai amatpersonai ir jākandidē uz otru termiņu; Ministrs ir vai nav kompetents; valdība strādā labi vai slikti utt.)
- sūdzību vai priekšlikumu, kuri nav konkrēti;
- ja iesniedzējs nav lūdzis atbildes sniegšanu;
- informāciju par jautājumiem, kuri ir risināmi tiesā vai kuru risināšanai ir paredzēti citi tiesiskie mehānismi (piemēram, civilstrīds)
- informāciju par jautājumiem, kas neietilpst valsts pārvaldes kompetencē.

Likumā būtu jādefinē iesnieguma (sūdzības, priekšlikuma) obligātas sastāvdaļas, līdzīgi, ka Administratīvā procesa likumā ir definēts pieteikuma saturs. Satura neievērošana dotu tiesības atstāt iesniegumu bez izskatīšanas.

Iestādei nav jāatbild uz acīmredzami nepamatotu iesniegumu un, lai gan šāds iestādes lēmums ierobežo personas pamattiesības, šis ierobežojums ir attaisnojams, jo ierobežojuma mērķis ir efektīvizēt valsts pārvaldes darbu, ietaupot resursus, kuri tiek izmantoti acīmredzami nepamatoto iesniegumu izskatīšanai.

Personai no valsts pārvaldes ir jāsaņem tikai viena atbilde, neatkarīgi no iesniegumu skaita, kas ir iesniegti dažādās iestādēs par vienu un to pašu jautājumu.

Jāpanāk, lai ar atbilžu sniegšanu nodarbotos iestādes kanceleja (Lietuvas piemērs), lai pārējie iestādes darbinieki un vadība nepiedalītos šajā procesā, izņemot īpašus gadījumus vai informatīvu atbalstu.

Jātīcas uz vienotās sistēmas (*one –stop-shop approach*) izveidi, lai persona varētu vieglāk piekļūt valsts pārvaldei, kā arī lai persona vārētu sniegt informāciju valsts iestādei tikai vienu reizi (*tell us once*) un pārējas iestādes par šo faktu jau būtu informētas.

Jāizveido vienotā lietvedības un informatīva sistēma, lai iestādei būtu pieejama informācija par personas citām iestādēm iesniegtiem iesniegumiem vai citiem līdzīgiem iesniegumiem, kā arī iepriekš sniegtās atbildes.

Jānodrošina iespēja jebkurai personai elektroniski iepazīties ar iestādē iesniegtiem iesniegumiem (kuri atbilstu publiskā iesnieguma statusam un nesaturētu personīgus datus) un atbildēm uz tām.

Ņemot vērā interneta pieejamību, ir jānodrošina personai iespēja iesniegt sūdzību caur valdības un iestāžu mājas lapām. Izstrādājot detalizētas elektroniskas formas iestādei būs iespēja uzlabot iesniegto sūdzību vai priekšlikumu kvalitāti.

1. Eiropas Savienības pārnacionālais regulējums

Lai sūdzību un priekšlikumu apstrādes procedūras izpēte būtu pilnīgāka, un lai nodrošinātu apskatāmā materiāla daudzveidību, nolēmām papildus apskatīt ES institūciju līmenī izstrādāto petīciju aprites regulējumu.

Eiropas Savienība pašlaik ir 27 valstu ekonomiska un politiska apvienība.¹ Tā darbojas uz valstu starpā noslēgtu līgumu pamata, kuros noteikti svarīgākie kopīgie mērķi, politikas un darbības instrumenti, tiesību sistēma, institūcijas un to funkcijas un lomas lēmumu pieņemšanas procesā.²

Atsevišķi Eiropas Savienības dokumenti nosaka ikvienas personas tiesības gan iesniegt iesniegumus noteiktām Eiropas Savienības institūcijām, gan arī tiesības pieprasīt informāciju šīm institūcijām, tādējādi nostiprinot atklātības principa un tiesību normu izskaidrošanas principa ievērošanu.

1.2. Eiropas Parlaments

Eiropas Parlamenta locekļus kopš 1979.gada ievēl Eiropas Savienības pilsoņi savu interešu pārstāvēšanai, līdz ar to Eiropas Parlaments pauž gandrīz 500 miljonu Eiropas Savienības pilsoņu demokrātisko gribu un pārstāv viņu intereses diskusijās ar pārējām Eiropas Savienības iestādēm. Parlamenta pirmsākumi meklējami pagājušā gadsimta piecdesmitajos gados un dibināšanas līgumos. Eiropas Parlamenta vēlēšanas notiek reizi piecos gados un ikvienam Eiropas Savienības pilsonim neatkarīgi no viņa dzīves vietas Eiropas Savienībā ir tiesības vēlēties un kandidēt vēlēšanās³.

1989.gada 12.aprīlī Eiropas Parlaments pieņēma rezolūciju par deklarācijas par pamattiesībām un pamatbrīvībām apstiprināšanu, kur saskaņā ar tās 23.pantu tika deklarēts, ka ikvienam ir tiesības iesniegt pieprasījumus un sūdzības Eiropas Parlamentam un šīs tiesības īstenošanas kārtību detalizētāk nosaka Eiropas Parlaments.⁴

Saskaņā ar līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētās versijas⁵ 24.pantu - *ikvienam Savienības pilsonim ir tiesības iesniegt lūgumrakstu Eiropas Parlamentā saskaņā ar 227. pantu.*

¹ Siegbert Gatawis, Edmunds Broks, Zane Bule. Eiropas tiesības. 183.-184.lpp.

² www.ombudsmaneuropa.eu. Aplūkots: 07.05.2011.

³ http://europa.eu/institutions/inst/parliament/index_lv.htm aplūkots: 10.04.2011.

⁴ Declaration on fundamental rights, resolution adopting Declaration on fundamental rights and freedoms. O.J. No. C 120/51, 16.5.89.

⁵ Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētās versijas. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis C 083 53.sējums, 2010.gada 30.marts.

Kas var iesniegt lūgumrakstus?

Savukārt, līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētās versijas 227.pantā noteikts, ka *jebkuram Eiropas Savienības pilsonim, kā arī jebkurai fiziskai personai, kas dzīvo kādā dalībvalstī, vai juridiskai personai, kurai ir juridiskā adrese kādā dalībvalstī, ir tiesības individuāli vai arī kopā ar citiem pilsoņiem vai personām iesniegt lūgumrakstus Eiropas Parlamentā par jautājumiem, kas ir Savienības kompetencē un kas tieši skar šo pilsoni vai personu.*

Atbilstoši Eiropas Parlamenta reglamenta 204.panta pirmajai daļai - *ikvienam Eiropas Savienības pilsonim, kā arī ikvienai fiziskai personai, kas pastāvīgi dzīvo kādā dalībvalstī, vai juridiskai personai, kuras juridiskā adrese ir kādā dalībvalstī, ir tiesības individuāli vai kopā ar citiem pilsoņiem vai citām personām iesniegt lūgumrakstu Eiropas Parlamentam par jautājumu, kas attiecas uz Eiropas Savienības darbības jomu un kas tieši skar šo pilsoni vai personu.* Minētā panta turpmākajās daļās noteikta sekojoša iesniegumu iesniegšanas kārtība:

- 1) Parlamentam iesniegtajā lūgumrakstā jānorāda katra lūgumraksta iesniedzēja vārds, valstspiederība un pastāvīgā adrese*
- 2) Ja lūgumrakstu ir parakstījušas vairākas fiziskas vai juridiskas personas, parakstītāji iecel pārstāvi un viņa aizstājējus, kurus, piemērojot šo sadaļu, uzskata par lūgumraksta iesniedzējiem. Ja šāda iecelšana nav notikusi, par lūgumraksta iesniedzēju uzskata pirmo parakstītāju vai citu piemērotu personu.*
- 3) Jebkurš lūgumraksta iesniedzējs var jebkurā laikā atsaukt savu atbalstu lūgumrakstam. Ja atbalstu atsauc visi lūgumraksta iesniedzēji, lūgumraksts vairs nav spēkā.*
- 4) Lūgumraksti jāraksta kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām. Citās valodās rakstītus lūgumrakstus izskata, ja tiem ir pievienots tulkojums kādā no oficiālajām valodām. Sarakstē ar lūgumraksta iesniedzēju Parlaments izmanto to oficiālo valodu, kurā iesniegts tulkojums. Prezidijs var pieņemt lēmumu, ka lūgumrakstiem un sarakstei ar lūgumrakstu iesniedzējiem var izmantot citas dalībvalstī lietotās valodas.*
- 5) Lūgumrakstus iekļauj vispārējā reģistrā to iesniegšanas secībā, ja tie atbilst 2.punktā noteiktajiem nosacījumiem, bet ja lūgumraksti šiem nosacījumiem neatbilst, tos nodod arhīvā. Lūgumraksta iesniedzējam par to sniedz paskaidrojumus.*
- 6) Vispārējā reģistrā iekļautos lūgumrakstus Parlamenta priekšsēdētājs nodod atbildīgajai komitejai, kas nosaka, vai lūgumraksti ir pieņemami saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 277.pantu. Ja atbildīgā komiteja nevar panākt vienprātīgu lēmumu par lūgumraksta pieņemamību, šo lūgumrakstu atzīst par pieņemamu ar nosacījumu, ka to pieprasa vismaz ceturtdaļa komitejas locekļu.*

7) Lūgumrakstus, kurus atzīst par nepieņemamiem, nodod arhīvā. Lūgumraksta iesniedzējam par to nosūta pamatotu lēmumu. Ja iespējams, var ieteikt alternatīvus pārsūdzības līdzekļus.

8) Lūgumraksti pēc reģistrācijas parasti kļūst par publiskiem dokumentiem, un Parlaments pārredzamības nolūkā var publicēt lūgumraksta iesniedzēja vārdu un lūgumraksta saturu. Neatkarīgi no 9. punkta noteikumiem lūgumraksta iesniedzējs var prasīt, lai viņa vārds netiktu publicēts viņa privātās dzīves aizsardzības apsvērumu dēļ; tādā gadījumā Parlamentam ir jāņem vērā šis pieprasījums. Ja lūgumraksta iesniedzēja sūdzību nevar izmeklēt tāpēc, ka tā ir anonīma, notiek apspriešanās ar lūgumraksta iesniedzēju par veicamiem pasākumiem. Lūgumraksta iesniedzējs var prasīt, lai viņa lūgumrakstu izskata konfidenciali; tādā gadījumā Parlaments veic piemērotus piesardzības pasākumus, lai nodrošinātu, ka saturs netiek publicēts. Lūgumraksta iesniedzēju informē par konkrētiem nosacījumiem, ar kādiem šo noteikumu piemēro.

9) Ja komiteja to uzskata par vajadzīgu, tā var jautājumu nodot izskatīšanai ombudam. Lūgumrakstus, ko Parlamentam iesniegušas fiziskas vai juridiskas personas, kuras nav Eiropas Savienības pilsoņi un kuru pastāvīgā dzīvesvieta vai juridiskā adrese nav kādā dalībvalstī, reģistrē un arhivē atsevišķi. Katru mēnesi Parlamenta priekšsēdētājs nosūta par lūgumrakstu izskatīšanu atbildīgajai komitejai iepriekšējā mēnesī saņemto lūgumrakstu sarakstu, norādot lūgumraksta priekšmetu, un komiteja var pieprasīt tos lūgumrakstus, kurus tā vēlas izskatīt.

Lūgumrakstu izskatīšanas un atbildēšanas procedūra noteikta Eiropas Parlamenta reglamenta 202. un 203.pantā. 203.panta otrajā daļā noteikts, ka vispārējā reģistrā iekļauto lūgumrakstu nosaukumu un īsu izklāstu, kā arī atzinumus, kas izteikti lūgumraksta izskatīšanas gaitā, un svarīgākos lēmumus ievieto publiski pieejamā datu bāzē, ja lūgumraksta iesniedzējs tam piekrīt. Konfidencialus lūgumrakstus nodod glabāšanā Parlamenta arhīvā, kur tie ir pieejami visiem deputātiem.

Savukārt, Personas tiesības vērsties Eiropas Savienības iestādē ar informācijas pieprasījumu ir noteiktas arī Eiropas Savienības pamattiesību hartas 42.punktā: *ikvienam Savienības pilsonim un jebkurai fiziskai personai, kas dzīvo kādā dalībvalstī, vai juridiskai personai, kuras juridiskā adrese ir kādā dalībvalstī, ir tiesības piekļūt Savienības iestāžu un struktūru dokumentiem neatkarīgi no to veida. Šīs tiesības netieši izriet arī no minētās hartas 11.panta 1.un 2.punktā, nosakot, ka „ikvienai personai tiesības uz vārda brīvību un brīvību saņemt un izplatīt informāciju vai idejas bez valsts iestāžu iejaukšanās un neatkarīgi no valstu robežām. Tiek ievērota plašsaziņas līdzekļu brīvība un plurālisms”*.⁶ Eiropas Savienības pamattiesību harta ir apstiprināta ar Lisabonas līgumu, kā neatņemams Eiropas Savienības tiesību dokuments. Tādējādi tiesības vērsties ar lūgumrakstu Eiropas Savienības Parlamentā ir nostiprinātas arī Eiropas Savienības pamattiesību hartas 44.punktā - *ikvienam Savienības pilsonim un jebkurai fiziskai personai, kas*

⁶ Eiropas Savienības pamattiesību harta: http://www.humanrights.org.lv/html/lv/jomas/datu_baze/29721.html
.Aplūkots: 20.04.2011.

dzīvo kādā dalībvalstī, vai juridiskai personai, kuras juridiskā adrese ir kādā dalībvalstī, ir tiesības iesniegt lūgumrakstu Eiropas Parlamentam.

Petīciju komiteja

Pie Eiropas Parlamenta ir izveidota Eiropas Parlamenta petīciju komiteja, kas saņem un apstrādā Eiropas Savienības pilsoņu lūgumrakstus. Iesniegumu var iesniegt pa pastu vai elektroniskā veidā – caur interneta mājas lapu.⁷ Petīcijas komiteja (PETI) ir nevis likumdošanas, bet izmeklējoša institūcija, kura cenšas noskaidrot sūdzības būtību un pārkāpumu esamību Eiropas institūciju darbā.

Atkarībā no apstākļiem, Iesniegumu komiteja var nolemt:

- 1) Eiropas Komisijai uzlikt par pienākumu veikt iepriekšēju izmeklēšanu un sniegt informāciju par izmeklēšanas rezultātiem;
- 2) Attiecināt iesniegumu Eiropas Parlamenta komitejām priekš informācijas sniegšanas vai tālākas darbības;
- 3) Dažos izņēmuma gadījumos sagatavot un iesniegt pilnīgu ziņojumu Eiropas Parlamentam priekš balsojuma plenārsēdē;
- 4) Veikt citas darbības, kuras uzskata par nepieciešamām, lai atrisinātu situāciju.⁸

Petīcijas komitejas sekretariāts izplata elektronisko apkārtrakstu PETI JOURNAL, kur 2011.gada aprīļa numurā norādīts: „iesniegums ir viena no būtiskākajām Eiropas pilsoņa tiesībām, jo tādā veidā viņam ir iespēja sūdzēties par savām pamattiesībām un caur Petīcijas komitejas darbu Eiropas institūciju darbs ir pārskatāmāks un pilsoņiem draudzīgāks”.

1.3. Vidutājs Eiropas Savienībā: Eiropas Ombuds

Saskaņā ar līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētās versijas 228.pantu (agrāk 195.pants) - *Eiropas Parlaments ievēl Eiropas ombudu, kas ir pilnvarots no jebkura Eiropas Savienības pilsoņa vai fiziskas personas, kura dzīvo kādā dalībvalstī, vai no juridiskas personas, kuras juridiskā adrese ir kādā dalībvalstī, pieņemt sūdzības par Savienības iestāžu vai struktūru pieļautām administratīvām kļūmēm, izņemot kļūmes, ko, pildot tiesu iestādes pienākumus, pieļāvusi Eiropas Savienības Tiesa. Tas izmeklē sūdzības un sniedz par to ziņojumus.*

Ombuds saskaņā ar saviem pienākumiem vai nu pēc paša ierosmes, vai, pamatojoties uz sūdzībām, kas iesniegtas viņam tieši vai arī ar Eiropas Parlamenta locekļa starpniecību, izskata sūdzības, kuras uzskata par pamatotām, izņemot gadījumus, kad pārbaudāmos faktus izskata tiesa, vai tiesvedība lietā ir pabeigta. Ja ombuds konstatē administratīvu kļūmi, viņš par šo jautājumu ziņo attiecīgai iestādei vai struktūrai, kurai ir trīs mēneši laika, lai savu viedokli darītu zināmu ombudam. Tad ombuds nodod ziņojumu Eiropas Parlamentam un attiecīgai iestādei vai struktūrai. Personai, kas iesniegusi sūdzību, dara zināmu šādas izmeklēšanas iznākumu.

⁷

⁸ Siegbert Gatawis, Edmunds Broks, Zane Bule „Eiropas tiesības” 183.-184.lpp.

Ombuda mājas lapā internetā ir ievietota sūdzības forma, kas ir izstrādāta kā šablons un atvieglo personas iespējas formulēt problēmu, kā arī vēlāk ombuda iespējas izmeklēt lietu.

Tiesības vērsties pie Ombuda nostiprinātas arī Eiropas Savienības pamattiesību hartas 43.punktā - *ikvienam Savienības pilsonim un jebkurai fiziskai personai, kas dzīvo kādā dalībvalstī, vai juridiskai personai, kuras juridiskā adrese ir kādā dalībvalstī, ir tiesības vērsties pie Eiropas ombuda ar sūdzībām par Savienības iestāžu vai struktūru pieļautām administratīvām kļūmēm, izņemot kļūmes, ko, pildot tiesu iestādes pienākumus, pieļāvusi Eiropas Savienības Tiesa.*

1.4. Piekļuve informācijai

Piekļuvi informācijai Eiropas Savienībā nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr.1049/2001 (2001.gada 30.maijs) par publisku piekļuvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem⁹. Regulē ir paredzētas ikvienas personas tiesības pieprasīt informāciju, kā arī pārsūdzēšanas mehānisms informācijas atteikuma vai nesniegšanas gadījumā. Nesaņemot atbildi personai ir tiesības vērsties ar sūdzību pie Ombuda.

Eiropas Savienības Kapienu tiesa saskaņā ar 2006.gada 6.jūlija spriedumu apvienotajās lietās Nr.T-391/03 un Nr.T-70/04 noteica, ka minētajā regulā noteiktie ierobežojumi ir traktējami pēc iespējas šauri, lai neierobežotu personas tiesības saņemt informāciju.

1.5. Papildu regulējums Orhūsas konvencijas ietvaros

Personas tiesības sūdzēties iestādei aptver diezgan plašu jautājumu loku, kā arī tiesiskais regulējums var atšķirties atkarībā no sūdzības vai priekšlikuma priekšmeta. Lai sūdzību un priekšlikumu apstrādes procedūras izpēte būtu pilnīgāka un lai nodrošinātu apskatāmā materiāla daudzveidību, nolēmām papildus apskatīt īpašu regulējumu vides jomā.

Orhūsas konvencijas mērķis

Orhūsas konvencijas mērķis ir aizsargāt ikvienas personas tiesības dzīvot vidē, kas atbilstu personas veselības stāvoklim un labklājībai, kā arī nodrošinot šo tiesību aizsardzību arī nākošajām paaudzēm. Lai šīs tiesības varētu tikt īstenotas, pilsoņiem ir jābūt pieejamai informācijai, kā arī pilsoņiem ir jābūt tiesībām piedalīties lēmumu pieņemšanā un iespējai griezties tiesā saistībā ar vides jautājumiem.

⁹ O.V. L 145, 31.05.2001., 43./48.lpp.

Personas tiesības saņemt informāciju

Sabiedrības tiesības iegūt informāciju un piedalīties lēmumu pieņemšanā uzlabo arī lēmumu kvalitāti un sekmē to ieviešanu, tādā veidā veicinot sabiedrības atbalstu vides aizsardzības jomā.

Konvencijas 3.panta 2.punkts nosaka, ka iestādēm un amatpersonām ir jāpalīdz sabiedrībai un jāsniedz tai norādījumi, kā tā var piekļūt informācijai un piedalīties lēmumu pieņemšanā. Konvencijas 6.pants nosaka: *konvencija neuzliek pienākumu ierobežot pašlaik spēkā esošās tiesības piekļūt informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem.*

Konvencijas 4.pants regulē pieeju vides informācijai, norādot, ka valsts iestādēm, atbildot uz lūgumu sniegt vides informāciju, ir jāievēro šīs konvencijas noteikumi. Sabiedrībai pēc atbilstoša lūguma (iesnieguma) tiek sniegta informācija, dokumentu kopijas, kuros ir attiecīgā informācija, neprasot, lai sabiedrība pamato savu interesi un informāciju sniedz „prasītajā formā, izņemot gadījumos, kad valsts iestādei ir pamatots iemesls attiecīgo informāciju darīt pieejamu citā formā, bet tādā gadījumā iestādei ir jāpaskaidro iemesli vai attiecīgā informācija jau ir publiski pieejama citā formā”.

Informācijas sniegšanas termiņš

Informācija sabiedrībai ir jāsniedz iespējami ātrā laika posmā, bet ne vēlāk kā vienu mēnesi pēc attiecīgā lūguma (iesnieguma) saņemšanas, izņēmuma gadījumā, kad pieprasītās informācijas apjoms ir tik liels vai tiek prasīta informācija, kas skar sarežģītu jautājumu, termiņu var pagarināt līdz ilgākais diviem mēnešiem. Ja termiņš tiek pagarināts, tad par to ir jāinformē lūguma iesniedzējs un jānorāda pamatojums kādēļ šis termiņš tiek pagarināts.

Iesnieguma noraidīšana

Atbilstoši konvencijas 4.panta 3.punktam „lūgumu sniegt vides informāciju var noraidīt, ja:

- 1) lūgums ir adresēts valsts iestādei, kuras rīcībā nav attiecīgās informācijas;
- 2) lūgums ir acīmredzami nepamatots vai formulēts pārāk vispārīgi; vai
- 3) lūgums attiecas uz dokumentiem, kas ir sagatavošanas stadijā, vai valsts iestāžu iekšējo saziņu, ja šāds izņēmums ir paredzēts attiecīgās valsts tiesību aktos vai parastajā praksē, ņemot vērā sabiedrības intereses saistībā ar informācijas izpaušanu”.

Konvencijas 4.panta 4.punktā ir norādīts, ka „lūgumu sniegt vides informāciju var noraidīt, ja tās izpaušana varētu nelabvēlīgi ietekmēt valsts iestāžu procedūru konfidencialitāti, ja šāda konfidencialitāte ir paredzēta attiecīgās valsts tiesību aktos,

starptautiskās attiecības, valsts aizsardzību vai sabiedrisko drošību, tiesvedību, personu izredzes uz taisnīgu lietas iztiesāšanu vai valsts iestāžu iespējas veikt izmeklēšanu krimināllietā vai disciplinārlietā, komercnoslēpumu vai rūpniecisku noslēpumu, ja šāda noslēpuma aizsardzība paredzēta tiesību aktos, lai aizsargātu likumīgās ekonomiskās intereses (šādos gadījumos ir jāizpauž informācija par izmešiem, kuriem ir būtiska nozīme saistībā ar vides aizsardzību), intelektuālā īpašuma tiesības, tādu personas datu un/vai lietu konfidencialitāti, kas attiecas uz fizisku personu, ja šī persona nav piekritusi tam, ka šāda informācija tiek izpausta sabiedrībai, un ja šādas informācijas konfidencialitāte ir paredzēta attiecīgās valsts tiesību aktos, tādas trešās personas intereses, kura sniegusi lūgto informāciju, bet tai nav bijis un nevar būt likumā noteikts pienākums to darīt, un šī persona nav piekritusi attiecīgās informācijas izpaušanai, vai vidi, uz ko attiecas informācija, tādu kā reti sastopamu sugu vairošanās vieta. Iepriekšminētos atteikuma iemeslus interpretē sašaurināti, ņemot vērā sabiedrības intereses saistībā ar lūgtās informācijas izpaušanu, kā arī to, vai lūgtā informācija attiecas uz izmešiem vidē”.

Gluži tāpat kā citos gadījumos, kad persona vēršas pie valsts pārvaldes iestādes ar iesniegumu, lai saņemtu noteiktu informāciju, arī tajos gadījumos, kad persona vēršas ar iesniegumu iestādē vides aizsardzības jomā, bet iestādei šīs lūgtās informācijas nav, iestāde, kā to nosaka Konvencijas 4.panta 5.punkts par to informē iesniedzēju un norāda, kurā valsts iestādē, pēc tās ieskatiem, varētu būt pieejama šī personai interesējoša informācija, vai arī iestāde iesniegumu pārsūta kompetentajai iestādei, par to informējot iesniedzēju.

Atbilstoši Konvencijas 4.panta 7.punktam, ja iestāde noraida personas iesniegumu, tad par to iesniedzējam ir jāpaziņo rakstiski pēc iespējas ātri, bet ne vēlāk kā viena mēneša laikā, izņemot tos gadījumus, kad termiņš ir pagarināms uz laiku ne ilgāku par diviem mēnešiem, norādot arī iemeslus, kādēļ iesniegums tiek noraidīts.

Pieklūvi informācijai Eiropas Savienībā nosaka Eiropas Parlamenta un Padomes regula (EK) Nr.1049/2001 (2001.gada 30.maijs) par publisku pieklūvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem¹⁰. Regulā ir paredzētas ikvienas personas tiesības pieprasīt informāciju, kā arī pārsūdzēšanas mehānisms informācijas atteikuma vai nesniegšanas gadījumā. Nesaņemot atbildi personai ir tiesības vērsties ar sūdzību pie Ombuda.

¹⁰ O.V. L 145, 31.05.2001., 43./48.lpp.

2. Atsevišķu Eiropas Savienības dalībvalstu tiesiskais regulējums

2.1. Lielbritānija

Vispārīgs komentārs

Tieši Lielbritāniju var saukt par pirmo valsti, kur aizsākušās petīcijas (iesniegumu) tiesības, jo 1215.gada Anglijas Lielā Brīvības Harta, bija pirmais dokuments, kurā tika noteikts karaļa absolūtās varas ierobežojums, jo paredzēja baroniem tiesības sūdzēties par viņiem nodarīto netaisnību. Anglijas Lielās Brīvības Hartas 61.pantā bija noteikts, ka: „*ja mēs, mūsu tauta, mūsu tiesu izpildītāji vai kāds no mūsu ierēdņiem kādam nodara kādu pārestību vai pārkāpj kādu miera vai drošības noteikumu, un pārkāpums ir darīts zināmiem četriem no iepriekš minētajiem 25 baroniem, minētajiem baroniem ir jānāk pie mums vai pie tiesas, ja mēs esam ārpus karalistes, un jāpaziņo par nodarījumu un jāprasa tūlītēju atlīdzinājumu*”.

Ja salīdzina tā laika regulējumu ar mūsdienām, tad var redzēt būtiskas atšķirības, kā būtiskāko atšķirību var minēt to, ka petīcijas tiesības bija tikai 25 baroniem, nevis visām personām pret kurām tika nodarīta netaisnība, savukārt mūsdienās pastāv princips, ka ar iesniegumu iestādē var vērsties ikviens persona un attiecīgās valsts likumi nosaka iesnieguma izskatīšanas kārtību un iespējamo atbildes sniegšanas kārtību.¹¹

Konstitūcijā noteiktas petīcijas tiesība

Lielbritānijā nav vienas rakstiskas konstitūcijas, bet ir vairāki konstitucionāli likumi, kas regulē petīcijas tiesības, kā piemēram:

- 1) 1628.gada The Pettition of Right,
- 2) 1689.gada Bill of Rights,
- 3) 1215.gada Magna Carta,
- 4) 1911. un 1949.gada Acts of Parliament
- 5) 2005.gada The Freedom of Information Act

Likuma regulējums

Lielbritānijā nav īpaša likuma, kas regulētu sūdzību un ierosinājumu iesniegšanu, taču tas neiespaido personas tiesības vērsties iestādē, jo praksē šis mehānisms ir

¹¹ Briede J. 2010.gada 26.aprīļa raksts. „104. Ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības. Ikvienam ir tiesības saņemt atbildi latviešu valodā.”

detalizēti izstrādāts un katra iestāde reaģē uz iedzīvotāju sūdzībām, tādējādi nodrošinot labu pārvaldības praksi.

No Lielbritānijas Parlamenta 2008. gada ziņojuma par sūdzību mehānisma uzlabošanu.¹², kā arī izskatot vairāku valsts iestāžu mājas lapas un veicot to telefona intervijas ir secināms, ka Lielbritānija personai ir tiesības vērsties iestādē ne tikai ar informācijas pieprasījumu, bet arī ar sūdzību un priekšlikumu pa telefonu, caur e-pastu un rakstiski.

Izplatītākais saziņas veids ir elektroniskas formas, kuras ir atrodamas katras iestādes mājas lapā. Īpaši būtu atzīmējams, ka lai personai rastos tiesība saņemt atbildi pēc būtības, tai ir nepieciešams precīzi un detalizēti aizpildīt elektronisku formu, lai iestādei būtu saprotams, par kuru personu, vai kuru konkrētu situāciju persona sūdzas.

Lielbritānijas Parlamenta pētījumā par sūdzības mehānisma uzlabošanu papildus ir secināts:

- No ekonomiskā viedokļa gan iesniedzējam, gan iestādei ir svarīgi, lai sūdzība tiktu izskatīta pēc iespējas ātrāk, jo tādējādi tiek ekonomēts administratīvais resurss.
- Nav pieļaujama indivīda diskriminācija, ja viņš nav spējīgs sagatavot un iesniegt rakstisku sūdzību.
- Ņemot vērā lielu Interneta izplatību, ir jānodrošina personai iespēja iesniegt sūdzību caur valdības un iestāžu mājas lapām.
- Būtu jātiecas uz vienotās sistēmas (*one –stop-shop approach*) izveidi, lai persona varētu vieglāk piekļūt valsts pārvaldei, kā arī lai persona varētu sniegt informāciju valsts iestādei tikai vienu reizi (*tell us once*) un pārējas iestādes par šo faktu jau būtu informētas.
- Iestādei ir jāinformē iesniedzējs par viņa sūdzības virzību, īpaši ja tas ir saistīts ar atbildes termiņa pagarināšanu.
- Iestādei ir jācenšas saprast, ko sūdzības iesniedzējs sagaida no iestādes (kompensāciju vai atvainošanos un pārliecību, ka turpmāk šāda situācija neatkārtosies)
- Tiek rekomendēts katru gadu sniegt pārskatu par iestādes saņemto sūdzību skaitu.

Svarīgākais normatīvais akts ir *Informācijas atklātības likums (The Freedom of Information Act - FOIA)*, kas stājās spēkā 2005.gada 1.janvārī. FOIA piešķirt personām tiesības, ieskaitot arī ārvalstu pilsoņus un kompānijas, tiesības piekļūt informācijai, kas ir Apvienotās Karalistes valsts iestāžu kompetencē. FOIA ir retrospektīvs, jo tas attiecas uz tādu informāciju, kas ir valsts iestāžu kompetencē,

¹² House of Commons Public Administration Select Committee., When Citizens Complain: Government Response to the Committee`s Fifth Report of Session 2007-08

kad iesniegums ir saņemts, ieskaitot arī tādu informāciju, ko ir ieguvusi valsts pārvaldes iestāde vēl pirms FOIA spēkā stāšanās.

Valsts iestādei ir pienākums atbildēt uz iesniegumu 20 darba dienu laikā pēc tā saņemšanas, bet, ja iestādei ir nepieciešams ilgāks laika posms atbildes sniegšanai un tam ir pamatots iemesls, tad šis termiņš ir pagarināms, bet atbilde ir jādod saprātīgā termiņā un ne vēlāk kā pēc 40 dienām.

FOIA 1.daļa nosaka procesu kāds ir jāiziet, lai persona varētu piekļūt informācijai, kas ir valsts iestādes kompetencē, tostarp ir iekļauta arī norāde uz to, kādai ir jābūt informācijas pieprasījuma formai, maksai un kādā laikā iestādei ir jāsniedz atbilde uz iesniegumu.

FOIA nosaka, ka iestāde sniedz informāciju bezmaksas, taču ja informācijas pieprasījuma apstrāde izmaksas iestādei vairāk nekā £450 (18 darba stundu ekvivalents), iestādei nav pienākums sniegt atbildi.

FOIA dod ikvienai personai neatkarīgi no tās vecuma, nacionālās piederības vai dzīvesvietas tiesības vērsties jebkurā valsts iestādē un prasīt jebkādu informāciju, kas personai ir nepieciešama, personai ir tiesības prasīt arī tādu informāciju, kas ir iestādes rīcībā par šo pašu personu, kas vēršas iestādē ar informācijas pieprasījumu. Lai gan vispārīgais princips paredz, ka persona var prasīt sniegt jebkādu informācija, atsevišķa rakstura informāciju iestādēm nav tiesību izsniegt vai arī iestādei ir ierobežotas tiesības šo informāciju izsniegt, tad šādā gadījumā personai ir jāpamato kādēļ viņai informācija ir nepieciešama un kādam mērķim.¹³ Valsts iestādes var noraidīt personas informācijas sniegšanas prasību, ja persona atkārtoti iesniedz iesniegumu par vienu un to pašu tēmu, kur nav izmainījušies lietas faktiskie apstākļi un nav pagājis saprātīgs termiņš starp šiem iesniegumu iesniegšanas laikiem, vai arī, ja persona iesniedz iesniegumu par tādu lietu, kura jau ir iepriekš izskatīta un ir slēgta.

Ja persona pieprasa informāciju, kas atrodas iestādes rīcībā, par sevi pašu, tad šīs informācijas izsniegšana tiks vērtēta ņemot vērā Datu aizsardzības likums (Data Protection Act).

Skotijai ir pašai savs Informācijas atklātības likums, kas ir ļoti līdzīgs Anglijas, Velsas, Ziemeļīrijas aktiem. Persona, kas pieprasījusi informāciju Skotijas valsts pārvaldē, ir tiesības to no iestādes saņemt. Ja iestādei ir nepieciešama papildu informācija, lai identificētu un atrastu personas pieprasīto informāciju, tad, ja prasība ir pamatota, iestādei nav pienākums sniegt prasīto informāciju, kas skaitās kā papildus informācija, proti, iestādei nav jāsniedz informācija, kas ir ārpus tās kompetences robežām.

¹³ http://www.direct.gov.uk/en/Governmentcitizensandrights/Yourrightsandresponsibilities/DG_4003239

Kontroles mehānisms

Lielbritānijas valdības mājas lapā ¹⁴ ir atrodama detalizēta informācija par personas iespējām sūdzēties par iestādes vai amatpersonas rīcību.

Persona var sūdzēties par iestādes vai amatpersonas rīcību Ombudam, taču pirms šī soļa ir nepieciešamas vērsties pašā iestādē ar sūdzību.

Ombuds tiesīgs izvērtēt amatpersonas vai iestādes servisa kvalitāti, netaisnīgu attieksmi, prettiesisku rīcību.

Regulējums par *“Traucējošiem prāvniekiem” (vexatious litigants)* ir atrodams šī nodevuma 4.nodaļā.

¹⁴ <http://www.direct.gov.uk/>

2.2. Vācija

Vispārīgs komentārs

Vācijā petīcijas tiesības ir noteiktas konstitūcijā, taču iesniegumu aprites process nav regulēts īpaša federālā likumā. Petīcijas tiesības tiek reglamentētās vietējas nozīmes normatīvajos aktos, iestādes iekšējos normatīvajos aktos un labas pārvaldības prakses paraugiem un tradīcijām, kuras vēsturiski ir izveidojušies.

Konstitūcijā noteikta petīcijas tiesība

Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikuma 17.pants nosaka, ka: „*Katram ir tiesības vienam vai kopā ar citiem rakstiski vērsties ar lūgumiem un sūdzībām attiecīgajās iestādēs vai tautas pārstāvībā*”. Arī Vācijas federālo zemju konstitūcijas paredz petīcijas tiesības. Līdz ar to saskaņā ar Konstitūcijas 17.pantu ikvienam ir tiesības vērsties iestādē ar iesniegumiem un sūdzībām.

Likuma regulējums

Vācijā nav īpašu noteikumu, kas attiektos uz prasībām, kādas personai ir jāizpilda, lai vērstos iestādē ar iesniegumu, jo pastāv uzskats, ka personai ir jābūt vieglai pieejai, tāpēc iesniegums ir jāiesniedz rakstiski un ir jānorāda, kas ir iesnieguma iesniedzējs.

Personai, kura iesniedz petīciju, ir tiesības uz tās pieņemšanu, attiecīgu izskatīšanu un informācijas saņemšanu no tās personas, kura saņēma iesniegumu. Izvērtēšanas procesā nav jāsniedz īpašs paziņojums. Tomēr tam ir jābūt caurskatāmam, lai saprastu, kas un kā saistībā ar iesniegumu ir ticis darīts.

Ja iesniegums nesatur visu nepieciešamo informāciju, tad iestāde var atstāt iesniegumu bez izskatīšanas, arī tad, ja persona jau vairākkārt vērsās iestādē ar viena un tā paša satura iesniegumu, iestāde var atstāt iesniegumu bez izskatīšanas un iestāde var paziņot personai, ka uz šo konkrēto personas iesniegumu netiks sniegta atbilde. Visos pārējos gadījumos personai, kas iesniedz iesniegumu, ir ne tikai tiesības uz tā pieņemšanu, bet arī tiesības uz objektīvu iesnieguma izskatīšanu un rakstiskas atbildes sniegšanu, kurā jābūt norādītam kā iesniegums tika izskatīts un kāds ir iestādes lēmums attiecīgajā lietā. Iesniegumu izskatīšana un atbildes sniegšana ir bezmaksas.

No 2005.gada ir atvērta iespēja parlamentam iesniegt e-sūdzību un jau 2006.gadā šādā veidā ir iesniegtas 16766 sūdzības, bet 2009.gadā 18861.

Lielu ieguldījumu iesniegumu aprites procesa pamatnostādņu izstrādē ir ienesusi Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa.

Kā vienu no nozīmīgākajiem pavērsieniem saistībā ar personas tiesībām vērsties Vācijas iestādē ar iesniegumu, ir uzskatāms Federālās Konstitucionālās tiesas 1953.gada lēmums. Federālā Konstitucionālā tiesa sniedza atziņu, ka ikvienam, kurš iesniedz iesniegumu ir ne tikai tiesības uz tā pieņemšanu, bet arī tiesības uz objektīvu tā izskatīšanu un rakstiska paziņojuma saņemšanu par to, kas ir ticis darīts iesniegumā norādītās informācijas sakarā.

Konkrētajā lietā nolēma, ka nav pieļaujama prasības par objektīvu iesnieguma pārskatīšanu un iesnieguma iesniedzēja informēšanu, ja lēmums par iesniegumu jau ir izskatīts pienācīgā kārtā un, ja persona atkārtoti iesniedz vienu un to pašu iesniegumu tajā pašā iestādē.

Kopš 2005.gada persona var iesniegt petīciju iestādei, izmantojot tiešsaistes formu, kas atrodas īpaši sagatavotā mājas lapas adresē internetā. Tiešsaistes veidā ir paredzētas divas iespējas a) privāts iesniegums, kas tiek izskatīts anonīmi vai arī b) publisks iesniegums, kas tiek augšuplādēts iestādes mājas lapā, lai visi varētu redzēt šāda iesnieguma iesniegšanas iemeslu, personas prasības un iesniedzēja vārdu. Publiskos iesniegumus var parakstīt arī citas personas, ja ir vēlme pievērst jautājumam lielāku uzmanību.

Prasības un iesniegumi tiesas procesā nav uzskatāmi par lūgumiem un sūdzībām (petīcijas) šo petīcijas tiesību nozīmē. (Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 13, 150 f(1961).

Prasīt iestādei veikt kādu darbību saistībā ar iesniegto iesniegumu, var tikai tad, ja iesniegums ir pieņemams. „Iesniegums nav pieņemams, ja tiek prasīts kaut kas ar likumu aizliegts vai iesnieguma forma neatbilst prasībām, kas ir noteiktas katram iestādē iesniedzamam iesniegumam, tātad tas varbūt ir aizvainojošs, izaicinošs vai tam ir izspiešanas raksturs”. (Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 2, 229 (1953))

Tajos „gadījumos, kad prasības uzturēšanas konstitucionālā kārtība nekur nav noteikta, lieta var tikt iesniegta, piemēram, arī Ministru prezidentam; viņam kā valdības priekšsēdētājam katrā gadījumā vispārīgi ir jābūt nomodā par to, ka valsts pārvalde visās nozarēs rīkojas saskaņā ar konstitūciju un likumiem, un par to, ka pretlikumības, kas nonāk līdz viņa zināšanai, tiek darītas zināmas resoru ministriem”.¹⁵ (Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 13, 90 f (1961))

¹⁵ Hanss Jirgens Vildbergs, Gita Feldhüne „Salīdzinošās konstitucionālās tiesības”, 60.-61.lpp.

Kontroles mehānisms

Vācijā nav specifiskas tiesas, kas skatītu jautājumus par petīcijas tiesībām, šie jautājumi ir pakļauti Administratīvās tiesas kontrolei.

Cilvēktiesību pārkāpumu gadījumā persona var vērsties pie Ombuda.

Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa ir devusi vairākus skaidrojumus par iesniegumu regulējumu, taču tā nav uzskatama par apstrīdēšanas vai kontroles instanci vispārējos gadījumos.

2.3. Lietuva

Vispārīgs komentārs

Lietuvā petīcijas tiesības ir regulētas ne tikai iekļaujot šīs tiesības konstitūcijā, bet ir pieņemts arī speciāls likums – Likums par grozījumiem likumā par informācijas sniegšanu sabiedrībai (*Law on amendment of Republic of Lithuania Law on provision on information to the public*).

Iesniegumu aprites procesu regulē katrā iestādē izstrādāti iekšējie normatīvie akti, kā arī Petīcijas likumā (*Law on petition*).

Konstitūcijā noteikta petīcijas tiesība

Lietuvas konstitūcijā ir noteiktas personas tiesības vērsties ar iesniegumu valsts pārvaldes iestādē. Lietuvas konstitūcijas 33.pants nosaka, ka ikvienam iedzīvotājam ir jābūt garantētām petīcijas tiesībām.

Likuma regulējums

Petīcijas likums (*Law on petition*) nosaka kārtību kā tiek īstenotas Lietuvas Republikas konstitūcijā garantētās petīcijas tiesības. Likums neattiecas uz tiem gadījumiem, kad konstitūcija paredz likumdošanas iniciatīvas tiesības, iniciatīvas tiesības paziņot par referendumu, tiesības kritizēt valsts iestāžu un to amatpersonu darbu, kā arī regulē kārtību kādā tiek izskatīti iesniegumi, sūdzības un priekšlikumi, kuru izskatīšanas kārtību regulē citi normatīvie akti.

Petīcijas likumā lietoto jēdzienu skaidrojumi:

„*tiesības iesniegt iesniegumu*” nozīmē tiesības, kas garantētas Lietuvas Republikas konstitūcijā, lai persona noteiktā veidā varētu vērsties pie Seima, izpildvaras, valsts pārvaldes iestādēm, pašvaldību institūcijām un to amatpersonām;

„*iesniedzējs*” ir Lietuvas Republikas pilsonis vai arī ārzemnieks, kas pastāvīgi uzturas Lietuvā, kā arī iepriekš minēto personu grupa, kas likumā noteiktā veidā ir uzrakstījuši un iesnieguši iesniegumu iestādei;

„*iesniegums*” nozīmē iesniedzēja rakstisku iesniegumu, kas adresēts Seimam, izpildvarai, valsts pārvaldes iestādēm, pašvaldības institūcijām un amatpersonām, kas satur lūgumu vai priekšlikumu grozīt, atcelt, izdot tiesību aktu, vai satur informāciju (kritiku) par iestādi vai tās amatpersonu- sūdzību.

Iesniegumu iesniedz rakstiski, tajā ir jābūt norādītam iesniedzēja vārdam, uzvārdam, dzīvesvietai, personas kodam, iestādes nosaukumam, kam iesniegums ir adresēts, lūgumam iesniegumu atzīt par iesniegumu Petīcijas likuma izpratnē, iesnieguma izskatīšanas mērķim un iemesliem, ja iesniegumu iesniedz iesniedzēja pārstāvis, tad jābūt norādītam pārstāvja vārdam, uzvārdam, personas kodam, dzīvesvietas adresei un, ja ir iespējams, tad arī tālruna un faksa numuram. Iesniegums ir jāparaksta iesniedzējam personīgi un vienīgi tad, ja ir kādi fiziski trūkumi, kas personai liec pašai parakstīties, to var izdarīt cita persona iesniedzēja vietā, norādot savu vārdu, uzvārdu, dzīvesvietu, personas kodu.

Iesnieguma iesniedzējam ir tiesības:

- rakstiski atteikties no iesnieguma jebkurā brīdī;
- saņemt informāciju par iesnieguma izskatīšanas un lēmuma pieņemšanas laiku un vietu;
- personiski piedalīties iesniegumu izskatīšanas komisijas (komisija, kas skata jautājumu par iesnieguma atzīšanu par iesniegumu Petīcijas likuma izpratnē un par iesnieguma pieņemšanu izskatīšanai) sēdē, kurā iesniegums tiek izskatīts;
- pārsūdzēt iesnieguma izskatīšanas procedūras lēmumu, ar kuru iesnieguma izskatīšanas komisija atsaka pieņemt iesniegumu izskatīšanai vai neatzīst iesniegumu par iesniegumu Petīcijas likuma izpratnē.

Ja iesniegumu izskatīšanas komisija neatzīst personas iesniegumu par iesniegumu Petīcijas likuma izpratnē, tad iestāde pēc lēmuma pieņemšanas piecu darba dienu laikā par to informē iesnieguma iesniedzēju, norādot iemeslu, kādēļ iesniegumu neieņēma.

Iesniegums netiks atzīts par iesniegumu Petīcijas likuma izpratnē:

- ja tas nav iesniegts ievērojot Petīcijas likumā noteiktās prasības (iesniedzēja vārds, uzvārds, adrese, personas kods utt.);
- nav nepieciešams izdot jaunu administratīvo aktu, grozīt jau esošo vai to atcelt;
- viena kalendārā gada laikā viens un tas pats iesnieguma iesniedzējs tajā pašā iestādē ir vērsies ar vairāk nekā vienu iesniegumu, kas saturējis to pašu prasību vai ierosinājumu;
- iesniegums iesniedzējs nepilnīgi norāda uz iesnieguma iesniegšanas mērķiem vai citādi ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vērsties ar iesniegumu iestādēs;
- iesniegumu nav iesniegusi Lietuvas Republikas pilsonis vai ārzemnieks, kas pastāvīgi uzturas Lietuvā, vai arī šādu personu grupa.

Tādējādi likums Lietuvā paredz šādas iesniegumu un atbildes kontroles iespējas:

- 1) persona var vērsties petīcijas komisijā, lai pārsūdzētu iestādes atbildes sniegšanu
- 2) persona var vērsties pie Ombuda
- 3) persona var vērsties tiesā, neizvēloties sūdzības izskatīšanu petīcijas komisijā.

Ja valsts iestādes komisija pieņem iesniegumu un pieņem to izskatīšanai, tā publicē šo informāciju oficiālajā vēstnesī - Valstybės žinios. Pašvaldību iesniegumu izskatīšanas komisija paziņo iesnieguma izskatīšanas laiku un vietu pašvaldības vietējā laikrakstā vai noteiktā vietā izliek paziņojumu pašvaldības domē.

Komisijai divdesmit darba dienu laikā ir jāatrisina jautājums vai iesniegums ir atzīstams par iesniegumu Petīcijas likuma izpratnē un vai šis iesniegums ir pieņemams izskatīšanai. Ja ir nepieciešami vēl papildus dokumenti vai cita informācija, lai pieņemtu iepriekš minētos lēmumus, tad laiku sāk skaitīt kopš dienas, kad ir saņemts pēdējais nepieciešamais dokuments.

Ne vēlāk kā viena mēneša laikā no dienas, kad saņemts lēmums, ar kuru neatzīst dokumentu par iesniegumu Petīcijas likuma izpratnē vai tiek atteikts to izskatīt, pieteicējam ir tiesības iesniegt rakstisku sūdzību par iesniegumu izskatīšanas komisijas lēmumu:

- 1) Ja lēmumu ir pieņēmusi Seima iesniegumu izskatīšanas komisija – Seimam;
- 2) Ja lēmumu ir pieņēmusi Izpildvaras iesniegumu izskatīšanas komisija – Izpildvaras kancleram;
- 3) Ja lēmumu ir pieņēmusi pašvaldību iesniegumu izskatīšanas komisija – Pašvaldības domei.

Sūdzība ir jāizskata un lēmums ir jāpieņem ne ilgāk kā trīsdesmit dienu laikā no sūdzības saņemšanas dienas un lēmums ir jāpaziņo sūdzības iesniedzējam. Ja sūdzību atsaka pieņemt, tad lēmums ir galīgs un nav pārsūdzams. Pirms lēmuma pieņemšanas vai iesniegums ir atzīstams par iesniegumu Petīcijas likuma izpratnē, iesniegums ir jānodod iesniegumu izskatīšanas komisijai, lai tā atrisinātu jautājumu par iesnieguma atzīšanu par iesniegumu Petīcijas likuma izpratnē un lai pieņemtu iesniegumu izskatīšanai.

Saskaņā ar Lietuvas ombuda darbinieku komentāriem – valsts iestāžu un pašvaldību iestāžu petīciju komisijas ir paredzētas likumā, taču tās praktiski nefunkcionē. Likums nosaka, ka persona var vērsties vai nu šādā komisijā vai uzreiz tiesā. Tādējādi personas parasti izvēlas uzreiz vērsties tiesā, līdz ar to komisiju darbība praktiski nenotiek.

Persona iestādē var vērsties ar iesniegumu, ja tā vēšas ar priekšlikumu kā varētu grozīt, atcelt vai izdot kādu tiesību aktu. Tāpat personai ir tiesības vērsties iestādē ar sūdzībām.

Ja persona iesniedz iesniegumu valsts vai pašvaldības iestādei un persona nav apmierināta ar saņemto atbildi, tad persona var vērsties īpašā administratīvajā komisijā, administratīvajā tiesā vai vērsties pie Ombuda (likuma regulējums ir tāds, ka var vērsties tikai komisijā vai arī tiesā, taču praksē ar šiem jautājumiem nodarbojas arī Ombuds).

Ja iesniegumu iesniedz iestādei, kas nav kompetenta iesniegumu izskatīt un uz to atbildēt, tad iestāde iesniegumu pārsūta kompetentajai iestādei, par to paziņojot iesniedzējam.

Ja iesniegumu iesniedz vairākās iestādes, tad jāatbild ir tai iestādei, kas norādīta kā pirmais iesnieguma adresāts.

Sazinoties ar Lietuvas Labklājības ministrijas pārstāvjiem, noskaidrojam, ka Lietuvas valsts iestādes ikdienā saņem ļoti daudz iesniegumus no iedzīvotājiem, tai skaitā arī tādus iesniegumus, kur persona lūdz iestādi sniegt kādu informāciju, izsaka sūdzību par iestādei vai arī izsaka kādu ierosinājumu. Ikvienas Lietuvas valsts iestādei ir pienākums sniegt atbildi personai uz iesniegumu 20 darba dienu laikā. Papildus ārējos normatīvajos aktos noteiktajam, katrai iestādei ir izstrādāti iekšējie normatīvie akti, kas satur detalizētu aprakstu par dokumentu apriti iestādē.

Lietuvā iestāžu prakse ir orientēta uz vienas atbildes sniegšanu adresātam valsts pārvaldes vārdā. Gadījumos, kad vairākas iestādes ir saņēmušas vienāda satura iesniegumus no personas, katra iestāde sagatavo atbildes daļu, kura skar tās kompetencei un nosūta to pirmajam adresātam. Pirmais adresāts apkopo atbildes un nosūta vienu atbildi iesnieguma iesniedzējam. Gadījumos, ja pirmais adresāts ir Valsts prezidents vai premjers un iespējamā atbilde tieši neskar viņu kompetenci, tad atbildi pēc minēto personu līguma parasti sagatavo kompetentā iestāde.

Ja iestāde saņem no citām iestādēm regulāri vienāda satura iesniegumus, tad iestāde ir tiesīga atteikties atbildi sniegt, par to informējot iesniedzēju. Iestādes atteikšanos sniegt atbildi persona ir tiesīga apstrīdēt tiesā.

Katrā iestādē, it sevišķi ministrijās, ir izveidotas atsevišķas struktūrvienības (Kanceleja), kuras nodarbojas tikai ar atbilžu sniegšanu uz personu iesniegumiem. Pārējie ministrijas darbinieki un departamenti, kā arī ministrs un valsts sekretārs, nav iesaistīti atbilžu sagatavošanas un parakstīšanas procesā. Atbildi uz iesniegumu paraksta šīs īpašās struktūrvienības vadītājs.

Ministrs vai valsts sekretārs paraksta atbildi uz iesniegumu tikai gadījumos, kad iesniegums ir adresēts ministram ar atzīmi „Personīgi”. Piemēram, Lietuvas Labklājības ministrijas nodaļā, kas atbildīga par iesniegumu apstrādi ir nodarbināti 6 cilvēki, citās iestādēs, kur iesniegumu plūsma ir mazāka, tie var būt 1 vai 2 cilvēki.

Kā svarīgāko likumu Lietuvas Republikā, kas regulē petīcijas tiesības, var minēt Likumu par informācijas sniegšanu sabiedrībai, kas nosaka kārtību, kādā var iegūt, apstrādāt un izpildīt sabiedrībai informāciju. Likums nosaka ikvienas personas tiesības saņemt no valsts un vietējo pašvaldību iestādēm un aģentūrām, kā arī no citām budžeta iestādēm informāciju par savu publisko darbību, viņu oficiālajiem dokumentiem, kā arī tiesības saņemt privāto informāciju par sevi, kas atrodas iestādes rīcībā.

Katrai personai ir tiesības brīvi izteikt savas domas un pārliecību. Šīs tiesības ietver brīvību saglabāt savu viedokli, meklēt, saņemt un izplatīt informāciju un idejas, atbilstoši nosacījumiem, kas izstrādāti.

Ikvienai personai ir tiesības vākt informāciju un publicēt to plašsaziņas līdzekļos, nedot atļauju publicēt informāciju, veikt piezīmes fotogrāfijas, filmas, izmantot skaņas un video tehnikas aprīkojumu.

Valsts un pašvaldību iestādēm ir pienākums informēt sabiedrību par savu darbību. Saskaņā ar Lietuvas Publiskās administrācijas likumu, ir pienākums pieņemt apmeklētāju vismaz 4 stundas nedēļā.

Ja iestāde atsakās sniegt personai informāciju, atteikums ir jānoformē rakstiski ne vēlāk kā nākamajā dienā un jāpaziņo personai.

Sabiedrības informācijas pieprasīšanas valsts un pašvaldību iestādēs personai ir bez maksas. Šīs iestādes var pieņemt kādu maksu tikai par tādiem pakalpojumiem, kas ietver oficiālo reģistrēšanu par informācijas sniegšanu vai tās izsniegšanas dokumentu pavairošanu. Šis maksājums nedrīkst pārsniegt faktisko izdevumu apmēru.

Kontroles mehānisms

Lietuvā nav specifiskas tiesas, kas skatītu jautājumus par petīcijas tiesībām, šie jautājumi ir pakļauti Administratīvās tiesas kontrolei. Cilvēktiesību pārkāpumu gadījumā persona var vērsties pie Ombuda.

Lietuvā persona var vērsties vai nu tiesā vai pie Ombuda, bet Ombuds neskata lietu, ja tā ir izskatīta vai atrodas izskatīšanā tiesā.

Seima Ombudam (Lietuvā Ombudu dēvē par Seima Ombudu, turpmāk - „Ombuds”) sūdzību var iesniegt gan fiziskā, gan juridiskā persona par valsts amatpersonu un iestāžu ļaunprātīgu rīcību. Amatpersonu un iestāžu ļaunprātīga rīcība nozīmē, ka attiecīgi vai nu amatpersonas vai iestādes darbība vai bezdarbība, izmantojot sev piešķirtās pilnvaras, nerīkojas atbilstoši likumam un citiem normatīvajiem aktiem, bet gan rīkojas egoistiskos nolūkos vai citu personisku iemeslu dēļ (ļaunprātīga dienesta stāvokļa izmantošana, atreibība, utt.) Tādējādi Ombuds var izskatīt arī valsts pārvaldes darbību attiecībā uz iesniegumiem.

Atbilstoši Seima Ombuda likumam Ombuds ir valsts amatpersona, ko ieceļ Lietuvas Republikas Seims, kura pienākumos ir aizsargāt Lietuvas iedzīvotāju cilvēktiesības un pamatbrīvības, izskatīt iedzīvotāju sūdzības par valsts iestāžu un to amatpersonu ļaunprātīgu rīcību.

Ombuda darbības mērķis ir aizsargāt personas tiesības uz labu valsts pārvaldību un nodrošināt cilvēktiesību un brīvību ievērošanu valstī, kā arī uzraudzīt, lai valsts iestādes pienācīgā kārtā darboties tautas interesēs.

Ombuds izskata iedzīvotāju sūdzības par valsts iestāžu un to amatpersonu ļaunprātīgu darbību valsts pārvaldes jomā. Valsts prezidenta, Seima deputātu, Ministru prezidenta un izpildvaras, Valsts kontroles, tiesnešu, pašvaldību institūciju un to deputātu rīcības izmeklēšana nav Ombuda kompetencē, kā arī ombuda kompetencē nav tiesības skatīt sūdzības par prokuroru darbību, taču izņēmums no šī aizlieguma ir tad, ja sūdzība par prokurora pirmstiesas izmeklēšanās darbinieku rīcību, ja tā ir pārkāpusi cilvēktiesības un brīvības. Ombuds nevar izmeklēt arī tādās iedzīvotāju sūdzības, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām.

Likums nosaka, ka sūdzībai (iesniegumam) ir jābūt rakstveidā, taču, ja sūdzība ir saņemta mutiski vai pa telefonu vai, ja Ombuds konstatē no masu medijiem vai citiem avotiem par valsts iestāžu vai to amatpersonu nelikumīgām darbībām vai par cilvēktiesību un pamatbrīvību pārkāpumu, Ombuds ir tiesīgs uzsākt izmeklēšanu bez attiecīgo situāciju pēc savas iniciatīvas.

Mutisku vai rakstisku pieteikumu, kas nesatur ne sūdzības par iestādi vai amatpersonu, bet gan satur līgumu sniegt paskaidrojumu vai citu informāciju vai dokumentus, neuzskata par sūdzību.

Ombuds atsaka sūdzības izskatīšanu un septiņu daba dienu laikā pēc sūdzības saņemšanas par to paziņo sūdzības iesniedzējam, ja konstatē, ka:

- 1) sūdzība nav būtiska;
- 2) sūdzība ir iesniegta pēc likumā norādītā termiņa;
- 3) apstākļi, kas minēti sūdzībā, ir ārpus ombuda izmeklēšanas kompetences;
- 4) sūdzība par šo jautājumu jau ir atrisināta vai tiek izskatīta tiesā;

- 5) ir pieņemts lēmums uzsākt pirmstiesas izmeklēšanu par sūdzībā norādītajiem apstākļiem;
- 6) lietderīgāk sūdzību būtu izskatīt citā iestādē vai aģentūrā;

Ja Ombuds pieņem lēmumu atteikties izskatīt sūdzību, atteikumā ir jānorāda šāda lēmuma pamatojums. Gadījumos, kad sūdzības priekšmets ir ārpus Ombuda kompetences, atteikšanās izskatīt sūdzību norāda arī iestādes vai aģentūras nosaukumu un adresei, kuras kompetencē ir attiecīgo jautājumu izskatīt. Ombuds var pieņemt lēmumu sākt lietas izskatīšanu un veikt izmeklēšanu arī pats pēc savas iniciatīvas.

Veicot savus pienākumus, Ombudam ir tiesības lūgt personām un iestādēm sniegt informāciju, materiālus, dokumentus, kas ir nepieciešami, lai ombuds varētu izpildīt savus pienākumus, pieprasīt rakstveida un mutvārdu paskaidrojumus no amatpersonām, kuru darbība tiek izmeklēta, uzdot jautājumus amatpersonām un citām personām, piedalīties Seima, valdības un citu valsts un pašvaldību institūciju sanāsmēs, kad tiek izskatīti jautājumi, kas saistīti ar Ombuda darbību vai jautājumu, ko izmeklē, Ombuds, kā arī veikt citas nepieciešamās darbības.

Pēc lietas faktisko apstākļu izvērtēšanas Ombuds pieņem lēmumu vai nu atzīt sūdzību par pamatotu, noraidīt sūdzību vai arī pārtraukt sūdzības izmeklēšanu (sūdzības izmeklēšana ir jāpārtrauc, ja apstākļi, par kuriem persona ir vērsusies ar sūdzību, izzūd vai problēma ir tikusi atrisināta citā veidā.

2.4. Igaunija

Vispārīgs komentārs

Igaunijā petīcijas tiesības konstitūcijā ir regulētas visnotaļ plaši salīdzinājumā ar citām iepriekš apskatītajām valstīm, kur uz petīcijas tiesībām konstitūcijā attiecās tikai viens pamatlíkuma pants, turpretī Igaunijas konstitūcijā petīcijas tiesības tiek regulētais vairākos pantos un citos normatīvajos aktos.

Iesniegumu aprites process ir regulēts atsevišķā likumā.

Konstitūcijā noteikta petīcijas tiesība

Igaunijas konstitūcijas 15.pants nosaka, ka ikvienam, kura tiesības un brīvības ir tiktas pārkāptas ir tiesības vērsties tiesā. Ikvienam ir tiesības, kamēr viņa vai viņas lieta atrodas pirms tiesas izmeklēšana, iesniegt iesniegumus par jebkura attiecīgā likuma, cita normatīvā akta vai procedūras atzīšanu par pretkonstitucionālu.

Igaunijas konstitūcijas 44.pants noteic, ka ikvienam ir tiesības saņemt informāciju, kas nepieciešama sabiedrības vajadzībām. Valsts un pašvaldības institūcijām un to amatpersonām ir pienākums sniegt informāciju par to darbībām atbilstoši likumā noteiktajam procesam ikvienam Igaunijas pilsonim pēc viņa pieprasījuma, izņemot informāciju, kuras izpaušana ir aizliegta ar likumu, un informāciju, kura domāta valsts un pašvaldību iekšējai lietošanai. 46.pantā noteikts, ka ikvienam ir tiesības vērsties iestādēs, pašvaldībās un pie to amatpersonām ar iesniegumiem, bet atbildes procesu nosaka likums. Savukārt 51.pants noteic, ka ikvienam ir tiesības Igaunijā vērsties pie valsts un pašvaldības institūcijām un to amatpersonām un ikvienam ir tiesības saņemt atbildi igauņu valodā. Apgabalos, kur vismaz puse no pastāvīgajiem iedzīvotājiem pieder pie nacionālās minoritātes, ikvienam ir tiesības saņemt atbildi no valsts un pašvaldības institūcijām un to amatpersonām minoritātes valodā.

Líkuma regulējums

Atbildes uz pieprasījumiem izskaidrošanas líkums (*Response to Memoranda and Requests for Explanations Act*) paredz kārtību kādā iestāde sniedz atbildi uz personu iesniegumiem, ciktāl konkrēto gadījumu neregulē cits normatīvais akts, piemēram, Administratīvo procedūru líkums. Ja iesnieguma iesniedzēja mērķis ir saņemt piekļuvi publiskai informācijai, tad atbildes sniegšanu regulē Informācijas atklātības líkums.

Atbildes uz pieprasījumiem izskaidrošanas líkums kā iesnieguma „adresāts” ir minēta valsts pārvaldes iestāde, pašvaldības iestāde vai cita juridiskā persona, kas ir publisko tiesību subjekts, kā arī šo iestāžu ierēdņi, darbinieki, valdes koleģiālās struktūras.

Igaunijas parlamenta (Riigikogu) deputāti un pašvaldību domju deputāti nav uzskatāmi par „adresātiem” iepriekš minētā likuma izpratnē.

Atbildes uz pieprasījumiem izskaidrošanas likums ar jēdzienu „memorands” saprot personas iesniegumu, kurā tā izvirza priekšlikumu par iestādes darba organizāciju vai iestādes attīstīšanās iespējām vai arī sniedz informāciju iesnieguma adresātam. Ar jēdzienu „lūgums pēc paskaidrojuma” saprot personas iesniegumu, kurā tā lūdz adresātu sniegt informāciju, kas ir adresāta rīcībā (vai, ko tam ir iespējas iegūt), pieprasa juridisko skaidrojumu par kādu tiesību aktu vai adresāta projektu.

Līdz ar to Igaunijas regulējums paredz iesniegt gan sūdzības, gan priekšlikumus, gan arī pieprasīt skaidrojumus par tiesību aktiem.

Personai sniedz rakstveida atbildi, kas tiek nosūtīta personai uz tās norādīto adresi – uz personas dzīvesvietas adresi, juridisko adresi, e-pasta adresi, faksa numuru vai atbilde tiek nosūtīta citā veidā kā iesniedzējs un adresāts ir vienojušies. Ja adresāts neizskata iesniegumu vai atsakās sniegt lūgto informāciju, tad adresātam ir jāpaziņo iesniedzējam par iesnieguma neizskatīšanas vai informācijas nesniegšanas iemesliem.

Ja persona iesniegumu adresē trijām vai četrām iestādēm, tad katram adresātam ir pienākums atbildēt, taču pastāv arī iespēja, ka iestādes šādā situācijā apvienojas un sniedz atbildi kolektīvi, tas ir atkarīgs no prakses un likums to sīkāk neregulē.

Ja persona iesniedz pieteikumu iestādei, kuras kompetencē nav iesniegumu izskatīt, iestādei ir pienākums iesniedzējam par to paziņot ne vēlāk kā piecu darba dienu laikā pēc dienas, kad personas iesniegums ir iestādē reģistrēts kā saņemts.

Attiecībā uz Igaunijas likumā noteikto gadījumu, ka iestāde var neatbildēt uz iesniegumu, ja iesniedzējs ir pieprasījis liela apjoma skaidrojumu un uz kuru atbildes sniegšana var traucēt iestādes darbu un izmaksāt nesamērīgi dārgi, jāpiemin, ka Igaunijā nav ne normatīvajos aktos, ne tiesu praksē izskaidrots, kas ir „nevajadzīgi dārgi” un nav izskaidrots, kāds tieši pieprasītais informācijas apjoms var tikt uzskatīts par traucējošu iestādes darbam.

Saskaņā ar Igaunijas Ombuda darbinieku komentāru – gadījumu, kad iestāde neatbild saistībā ar atbildes pārmērīgajām izmaksām vispār nav bijis arī tiesu praksē.

Sazinoties ar Igaunijas Tieslietu ministrijas pārstāvjiem tika noskaidrots, ka Igaunijas valsts iestādes ikdienā saņem lielu daudzumu iesniegumu no iedzīvotājiem, tai skaitā informācijas pieprasījumus, sūdzības un ierosinājumus.

Igaunijas valsts iestādēs nav izveidotas atsevišķas struktūrvienības, kuras nodarbotos tikai ar atbilžu sniegšanu uz personu iesniegumiem. Atbildes sagatavošanā piedalās ministriju un citu iestāžu darbinieki papildus citiem darba pienākumiem. Atbildi uz

iesniegumu parasti paraksta valsts sekretārs vai viņa vietnieki, atsevišķos gadījumos atbildi var parakstīt arī departamenta vadītājs.

Igaunijas konstitūcijas 46.pantā noteikto tiesību izpildi garantē galvenokārt divi likumi – Administratīvo procedūru likums (*Administrative Procedure Act*) un Atbildes uz pieprasījumiem izskaidrošanas likums (*Response to Memoranda and Requests for Explanations Act*).

Administratīvo procedūru likums paredz vispārīgus noteikumus par vispārējo administratīvo procesu, ieskaitot iedzīvotāju tiesības iesniegt apstrīdēšanas iesniegumu attiecīgajā iestādē vai administratīvajā tiesā.

Otrs normatīvais akts definē tādus jēdzienus kā „memorands”, „iesniegums” un paredz procedūras kad un kādām ir jābūt atbildēm uz memorandu un iesniegumu, kā arī šis likums ietver kritērijus, kad iestādei nav jāatbild uz iesniegumu un memorandu.

Katras Igaunijas valsts iestādes pienākums, kas ir nostiprināts atsevišķā normatīvā aktā, ir sniegt atbildi uz iesniegumu 30 dienu laikā. Papildus ārējiem normatīviem aktiem katrai iestādei ir pašas izstrādātie iekšējie normatīvie akti, kas satur detalizētu aprakstu par dokumentu apriti iestādē.

Igaunijā iestādes cenšas sniegt vienu atbildi adresātam valsts pārvaldes vārdā. Gadījumos, kad vairākas iestādes saņem vienāda satura iesniegumu no personas, katra no iestādēm sagatavo atbildes daļu, kura skar tās kompetenci un praksē iestādes telefoniski vienojas par to, kura no iestādēm gatavo galīgo atbildi. Taču praksē vēl ir gadījumi, kad iestādes nosūta katra savu atbildi.

Igaunijas likums (turpmāk – Iesniegumu likums) paredz, ka valsts iestādei ir pienākums bez maksas izskaidrot tiesību aktus vai to projektus, kurus attiecīgā iestāde ir izstrādājusi, kā arī izskaidrot tos tiesību aktus, uz kuriem iestāde pamato savu darbību un rīcību.

Likums uzliek par pienākumu pieņemt apmeklētājus – katru mēnesi vismaz trīs stundas – likuma 4.pants.

Saskaņā ar likuma 6.pantu atbildes uz iesniegumiem ir jāsniedz maksimums 30 kalendārajās dienās (nepieciešamības gadījumā šis termiņš var tikt pagarināts līdz diviem mēnešiem, par to informējot iesniedzēju).

Ja iesniegumu saņēmušas vairākas amatpersonas, tās var sniegt kopīgu atbildi.

Ja iestāde konstatēt, ka iestāde, kas saņēmusi iesniegumu nav kompetenta sniegt atbildi, iesniegums nekavējoties, bet ne vēlāk kā piecu dienu laikā no iesnieguma reģistrācijas brīža jāpārsūta kompetentai iestādei, par to informējot iesniedzēju.

Vispārīgās prasības iesniegumiem ir iekļautas Igaunijas Administratīvo procedūru likuma 14.pantā. Iesniegumu likumā noteiktie gadījumi, kad personai var neatbildēt:

- 1) nav noskaidrojams adresāts,
- 2) nav adresāta personas datu
- 3) persona ir rīcībnespējīga un tai iecelts aizbildnis
- 4) persona ir skaidri norādījusi, ka atbildi saņemt nevēlas
- 5) iesniegums nav saņemts igauņu valodā un saskaņā ar Igaunijas valodas likumu atbilde nav jāsniedz
- 6) iesnieguma saturs ir nesalasāms vai neskaidrs
- 7) pieprasīts ir liela apjoma skaidrojums, kas var traucēt iestādes darbu un var izmaksāt nevajadzīgi dārgi.

Šādā gadījumā tiek nosūtīts paziņojums par neatbildēšanas iemeslu, pēc iespējas norādot, kādi trūkumi jānovērš, lai atbildi varētu saņemt.

Kontroles mehānisms

Igaunijā nav specifiskas tiesas, kas skatītu jautājumus par petīcijas tiesībām.

Ja iestāde atsakās sniegt atbildi, persona ir tiesīga šo atteikumu apstrīdēt Ombudam.

Galīgā institūcija kontroles ķēdē ir atkarīga no tā, kur persona vērsusies. Ja administratīvajā tiesā, tad ombuds lietu neskata. Ja pie Ombuda, tad viņa lēmums šajā lietā ir galīgs.

Administratīvo tiesu procesa kodekss nosaka administratīvo tiesu kompetenci. Administratīvajā tiesā var vērsties tikai tāda persona, kas konstatē, ka viņa vai viņas tiesības vai likumiskās intereses ir pārkāptas vai viņa brīvības ir ierobežotas ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. Persona var administratīvajā tiesā vērsties par iestādes darbību, nolaidību vai kavēšanos veikt kādas darbības publiski tiesiskajās attiecībās.

Ja persona uzskata, ka iestāde, kura darbojas valsts pārvaldes jomā ir pārkāpusi personas tiesības un brīvības, vai, ja iestādes darbības ir pretrunā ar likumu, labas pārvaldības principu, persona var iesniegt sūdzību tieslietu kancleram (ombudam) pret iestādi vai iestādes darbinieku. Procedūra pie ombuda beidzas ar ombuda lēmumu, kurā ombuds pauž savu viedokli vai iestādes vai tās darbinieka rīcība ir bijusi likumīga un nepieciešama, lai ievērotu labas pārvaldības principus.

Ombuds var kritizēt šo rīcību, sniegt ieteikumus un izteikt savu viedokli arī citos veidos, kā arī iesniegt priekšlikumu kā pārkāpumu varētu novērst vai kā varētu mainīt administratīvo praksi vai tiesību normu interpretāciju. Ombuds noraidīs tādas personas iesniegumu, kas pie viņa vēršas ar iesniegumu, kura priekšmets jau ir izskatīts administratīvajā tiesā un tiesa ir pieņēmusi lēmumu, kā arī tad, ja lieta atrodas pirmstiesas izskatīšanā vai lieta tiek izskatīta tiesā, tādējādi persona nevar vērsties ar vienu un to pašu problēmu (vienu un to pašu pieteikuma priekšmetu) pie ombuda un administratīvajā tiesā, kas ir pašsaprotami, jo ombuds Igaunijā pilda neitrāla koordinators lomu, kura viens no galvenajiem uzdevumiem ir atrisināt situāciju „sarunu” ceļā starp iestādi un privātpersonu.

Ombuds ir ieņēmis pozīciju, ka iestādei vai tās darbiniekam, kas veic publiskas funkcijas, ir pienākums atbildēt savlaicīgi un precīzi (atbilstoši tiesību aktiem).

2.5. Nīderlande

Vispārīgs komentārs

Nīderlandē petīcijas tiesības ir noteiktas konstitūcijā, savukārt iesniegumu aprites process nav regulēts atsevišķā likumā.

Īpašs likums regulē personas tiesības vērsties pie valsts pārvaldes iestādēm ar informācijas pieprasījumiem.

Konstitūcijā noteikta petīcijas tiesība

Nīderlandes Konstitūcijas 5.pants paredz: *ikvienai personai ir tiesības likumā noteiktajā veidā ar rakstveida iesniegumiem vērsties pie valsts iestādēm*. Iestādēm nav obligāts pienākums atbildēt uz iesniegumiem. Ar valsts iestādēm saprot gan valsts gan pašvaldību iestādes, kā arī citas publisko tiesību jomā pilnvarotas iestādes.

Likuma regulējums

Likumdevējs ir skaidri vēlējis nereglamentēt iesniegumu aprites procesu un tas likumā nav noteikts, ņemot vērā, ka atbildes sniegšana iesniedzējam nav obligāta.

Nīderlandē ir arī speciāls likums – Valdības informācijas (publiskās pieejamības) likums (*Government Information Public Access Act*), kas attiecas uz valsts iestāžu rīcību. Šajā likumā ir speciāls regulējums attiecībā uz petīcijas tiesībām. Likums neaprasa iesniegumu iesniegšanas procesu. Tā ir bijusi likumdevēja izvēle. Nīderlandē ir gara vēsture attiecībā uz personas tiesībām saņemt informāciju, kas pirms pirmā Informācijas atklātības likuma pieņemšanas (*Freedom of information law*) galvenokārt bija balstīts uz tradīcijām, nevis uz normatīvi izstrādātu regulējumu. Nīderlandes konstitūcijas 111.pantā izteikta atziņa, ka pildot savus pienākumus valsts pārvaldes iestādes ievēro noteikumus, kas noteikti Parlamenta aktos (*Act of Parliament*). Cits nozīmīgs normatīvais akts Nīderlandes vēsturē ir Deklarācijā par cilvēka tiesībām (*Declaration Of Right of Man*), kas nosaka, ka ikvienam ir tiesības prasīt no valsts iestādes, lai tā sniedz pamatojumu par savu rīcību un pieņemto lēmumu. Šie vispārīgie principi bija noteicošie personas tiesībām piekļūt informācijai 1978.gada Likums par informācijas publisku pieejamību (*Act on Public Access to Information*), kas 1991.gadā tika aizstāts ar Valdības informācijas (publiskās pieejamības) likumu. Minētais likums nosaka informācijas sniegšanas pienākumu valsts pārvaldes iestādēm kā arī pašvaldību iestādēm un municipālajām iestādēm. Likums aizliedz izaust tādu informāciju, kas varētu apdraudēt valstī pastāvošo kārtību, tai skaitā aizliegts izpaust arī tādu informāciju, kas var saturēt konfidenciālu informāciju par fiziskajām un juridiskajām personām, informāciju par kriminālprocesa ietvaros iegūto informāciju, valsts ekonomiskajām un finansiālajām interesēm.

Informāciju, kas satur personas datus, papildus šim likumam regulē arī Personas Datu aizsardzības likums (*Personal Data Protection Act*).¹⁶

Saņemot informācijas pieprasījumu saskaņā ar 1991.gada 31.oktobra Valdības informācijas publiskās pieejamības likumu, Nīderlandes valsts iestādei ir jāpieņem lēmums attiecībā uz pieprasījumu pēc iespējas ātrāk, bet ne vēlāk kā divu nedēļu laikā. Ja šo termiņu nevar ievērot, jānosūta rakstisks paziņojums.

Informāciju nesniedz šādos gadījumos: tas var ietekmēt valsts vienotību un drošību, tā satur konfidenciālus juridisko vai fizisko personu datus.

Iestāde informāciju var sniegt dažādos veidos: izsniežot dokumenta kopiju, izrakstu vai ļaujot iepazīties ar pašu dokumentu, kā arī izsniežot informāciju, kuru satur dokuments (likuma 7.pants). Informāciju sniedz rakstiskā veidā vai mutiski.

Ja pieprasījums saņemts mutiski un informāciju sniegt atsaka, personai pēc pieprasījuma ir tiesības saņemt atteikuma rakstisku pamatojumu.

Nīderlandē ir izveidota vienota valdības servisa sistēma „Postbus 51”, kura sniedz atbildes uz elektroniskiem, rakstiskiem un telefoniskiem pieprasījumiem vai sūdzībām.

Kontroles mehānisms

Nīderlandē nav specifiskas tiesas, kas skatītu jautājumus par petīcijas tiesībām. Administratīvās tiesas ir izveidotas, lai skatītu lietas par valsts iestāžu lēmumiem. Cilvēktiesību pārkāpumu gadījumā persona var vērsties pie Ombuda.

¹⁶ <http://legislationline.org/topics/country/12/topic/3> aplūkots: 02.05.2011.

2.6. Polija

Vispārīgs komentārs

Personas tiesības vērsties iestādē ar iesniegumu (sūdzība, priekšlikums) ir noteiktas Polijas konstitūcijā, kā arī Administratīvo Procedūru kodeksa VIII daļā.

Savukārt personas tiesības vērsties iestādē ar informācijas pieprasījumu ir noteiktas gan Polijas konstitūcijā, gan likumā – Likums par publiskas informācijas pieejamību (Act on Access to Public Information).

Konstitūcijā noteikta petīcijas tiesība

Polijas Konstitūcijas 63.pants nosaka: *ikvienam ir tiesība iesniegt petīcijas, priekšlikumus un sūdzības sabiedrības, savās vai citu personu interesēs – ar viņu piekrišanu, valsts varas orgāniem, kā arī organizācijām un sociālajām iestādēm saistībā ar to noteikto kompetenci valsts pārvaldes jomā. Petīciju, priekšlikumu un sūdzību kārtību nosaka likums.*

Polijas konstitūcijas 63.pantā garantētās tiesības regulē tikai Administratīvo Procedūru kodeksa VIII daļa, nav īpaša likuma par iesniegumiem.

Likuma regulējums

Polijas 1960.gada 14.jūnija Administratīvo procedūru kodeksa (ar grozījumiem) VIII daļas tiesību normas nosaka, ka Polijas konstitūcijā garantētās tiesības iesniegt iesniegumus, sūdzības tiek regulētas ar šā likuma VIII daļā. Noteikts, ka iesniegumus var iesniegt publiskās administrācijas vai sociālās palīdzības iestādēm (likums attiecas arī uz valsts uzņēmumiem un citām valsts dibinātām organizācijām) savās interesēs, ar viņas piekrišanu – citas personas interesēs vai sabiedrības interesēs (221.panta trešā daļa). Saskaņā ar Administratīvo procedūru kodeksa 222.pantu – pēc dokumenta satura nosaka vai tā ir sūdzība vai priekšlikums.

Kodeksa 223.pants – iestādes sūdzības izskata savas kompetences ietvaros. Amatpersona, kura gatavo atbildi un, kura neievēro atbildes sniegšanas termiņu, var tikt disciplināri sodīta. Saskaņā ar likuma 225.pantu – nevienai personai, kas iesniegusi iesniegumus nevar radīt zaudējumus vai pakļaut kritikai.

Sūdzības iesniedz tās iestādes vadībai, par kuras pakļautībā esošu amatpersonu sūdzas (likuma 229.pants nosaka konkrētāku piekritību atsevišķām iestādēm). Ja sūdzība nav iesniegta pēc kompetences, tā 7 dienu laikā jāpārsūta pēc piekritības, par to paziņojot iesniedzējam. Ja persona iesniedz sūdzību par jau pieņemtu lēmumu, tad tā ir jāuzskata par šī lēmuma pārsūdzēšanu. Sūdzība ir jāizskata saprātīgā termiņā, bet ne vēlāk, kā mēneša laikā (kodeksa 237.panta pirmā daļa). Ja sūdzības iesniedzējs

ir parlamenta, ministru kabineta loceklis, vai tas, kādu personu pārstāvēt ir iesniedzis sūdzību, iesniedzējs ir jāinformē 14 dienu laikā, kā sūdzība tiks izskatīta. Jebkurā gadījumā iesniedzējs ir jāinformē par to, kādas darbības tiks veiktas sakarā ar sūdzību un, ja netiek ievēroti termiņi, iestādes rīcību (bezdarbību) var apstrīdēt.

Saskaņā ar kodeksa 238.pantu – paziņojumā par to, kā sūdzība tiks izskatīta ir jāiekļauj atbildes sniedzēja (iestādes) nosaukums; apraksts par to, kā sūdzība tika izskatīta; izskatītāja vārds, paraksts un amata nosaukums. Izskatīšanas atteikuma gadījumā jāsniedz juridisks un faktoloģisks pamatojums.

Priekšlikumu iesniegšanas kārtība sīkāk regulēta Polijas Administratīvo procedūru kodeksa VIII daļas 3.nodaļā, paredzot, ka persona var iesniegt priekšlikumus, lai uzlabotu iestādes darbu, pastiprinātu likuma prasības, novērstu likuma apiešanu vai citu priekšlikumu sabiedrības interesēs un tie ir jāiesniedz kompetentām iestādēm.

Saskaņā ar kodeksa 243.pantu – priekšlikumi, kuri neietilpst iestādes kompetencē 7 dienu laikā jāpārsūta attiecīgajai iestādei, par to informējot iesniedzēju. Personai, kas iesniegusi priekšlikumu, ir jāsniedz atbilde par metodēm, kā priekšlikums tiks izskatīts. Ja nav iespējams iekļauties viena mēneša termiņā, iestāde paziņo par termiņu, kad tiks sniegta atbilde un plānotais atbildes sniegšanas termiņš.

Ja persona nav apmierināta ar to, kā priekšlikums izskatīts, tad tā var to apstrīdēt.

Apmeklētāju pieņemšanu nosaka kodeksa 253.-256.pants, norādot, ka iestāde pati nosaka, kādā kārtībā tas tiek veikts, tomēr apmeklētāji jāpieņem ne retāk kā vienu reizi nedēļā (zemākstāvošajām iestādēm apmeklētāju pieņemšanas kārtību var noteikt uzraudzības iestāde).

Iestādēm, kas saņem sūdzības un priekšlikumus, jāveic regulāra novērtēšana, kā sūdzību iemesli tiek novērsti nākotnē.

Kodeksā noteiktas arī atbildīgās personas, piemēram, ja sūdzība saņemta par ministrijas darbību – par sūdzības izskatīšanu ir atbildīgs attiecīgās ministrijas ministrs, utt.

Attiecībā uz publiskām konsultācijām, vienīgās tiesību normas, kas vēl sīkāk regulē šo procesu ir iekļautas 2000.gada 9.novembra likumā „Par piekļuvi vides informācijai, par vides aizsardzību un ietekmi uz vidi novērtējumu”. Līdz 2000.gada 9.novembra likuma pieņemšana un arī šobrīd Polijā būtībā nepastāv ar likumu regulēts pienākums iestādēm konsultēties ar sabiedrību un nodrošināt tās līdzdalību, citādi, kā noteikts 1960.gada 14.jūnija Administratīvo procedūru kodeksā.

Saskaņā ar minēto likumu jebkura fiziskā un juridiskā persona ir tiesīga piedalīties ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā publiskās apspriešanas procesā, izteikt viedokļus,

komentārus un rekomendācijas. Tomēr atšķirībā no lietas dalībniekiem (būvnieks, trešās personas un kaimiņi), pārējiem sabiedrības locekļiem nav tiesību pārsūdzēt atbildes tiesā.

Polijā attiecībā uz personas tiesībām vērsties iestādē ar iesniegumu, lūdzot iestādi sniegt noteiktu informāciju, galvenokārt attiecas Likums par pieejamību publiskas informācijas pieejamību, kas regulē personu tiesības saņemt publisku informāciju un šīs tiesības sevī ietver arī tiesības saņemt no valsts pārvaldes iestādēm informāciju, tai skaitā tiesības iegūt tādu informāciju, kas ir īpaši svarīga sabiedrības interesēm, tiesības piedalīties valsts pārvalžu iestāžu sanāsmēs, kā arī tiesības ieskatīties oficiālajos dokumentos.¹⁷

Kontroles mehānisms

Polijā nav specifiskas tiesas, kas skatītu jautājumus par petīcijas tiesībām, šie jautājumi ir pakļauti Administratīvās tiesas kontrolei. Cilvēktiesību pārkāpumu gadījumā persona var vērsties pie Ombuda.

¹⁷ <http://legislationline.org/documents/action/popup/id/6757> aplūkots: 02.05.2011.

3. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu analīze

Kā visnozīmīgāko no tiesību normām, kas nosaka personas tiesības uz pieeju informācijai ir Eiropas Padomes Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pants, kas nosaka, ka: „*ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez ierobežojumiem no valsts institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām. Šis pants neierobežo valstu tiesības pieprasīt radoraidījumu, televīzijas raidījumu un kino demonstrēšanas licencēšanu. Tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām prasībām, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts drošības, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības intereses, nepieļautu nekārtības vai noziegumus, aizsargātu veselību vai tikumību, aizsargātu citu cilvēku cieņu vai tiesības, nepieļautu konfidencialas informācijas izpaušanu vai lai nodrošinātu tiesas varu un objektivitāti.*”

Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā ar *Tarasag A Szabadsagjogokert V. Hungary* norāda, ka šķēršļi, kas radīti, lai kavētu piekļuvi informācijai, kas ir sabiedrības interesēs, var atturēt tos, kas strādā plašsaziņas līdzekļos vai saistītās jomās no sabiedrības informēšanas realizēšanas. Tā rezultātā, tās var vairs nevarēt spēlēt savu svarīgo lomu kā valsts uzraudzības funkciju.¹⁸

Pilnveidojot savu judikatūru Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka tiesības saņemt informāciju ietver sevī arī tiesības iegūt informāciju un meklēt informāciju, izmantojot visus iespējamus likumīgos avotus. Tiesības saņemt informāciju attiecas arī uz internacionālām televīzijas pārraidēm, līdz ar to tiesības saņemt informāciju un izpaust dažādus viedokļus attiecas uz plašsaziņas līdzekļiem, jo tādā veidā tiek nodrošināta sabiedrības informēšana par aktuālajiem notikumiem¹⁹.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka tad, ja valsts iestādes rīcībā jau ir informācija, kas ir nepieciešama sabiedrības diskusijai, atteikums šo informāciju sniegt personai, kam šī informācija ir nepieciešama, ir uzskatāms par tiesību uz vārda un informācijas brīvību pārkāpumu, tāpat iestādes arī nevar atteikties izdot nepieciešamo informāciju plašsaziņas līdzekļiem un nevalstiskajām organizācijām, lai tās varētu veikt savu „uzrauga” funkciju.

Līdz ar to var izdarīt secinājumu, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa personas tiesības saņemt informāciju no valsts iestādēm sākotnēji interpretēja visnotaļ šauri, norādot

¹⁸ http://www.access-info.org/documents/documents/09_04_14_European_Court_Access_to_Info_PR_en.pdf
aplūkots: 20.04.2011.

¹⁹ <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/C3804E16-817B-46D5-A51F-OAC1A8E0FB8D/0/DG2ENHRHAND022004.pdf> aplūkots: 20.04.2011.

tikai uz tiesībām saņemt tādu informāciju, ko citas personas vēlas sniegt un tieši iepriekš minēto lietu var uzskatīt par pirmo lietu, kur tika skatīts jautājums par personas tiesībām saņemt informāciju no valsts pārvaldes iestādēm.

Ádám Földes, advokāts, kas bija iesaistīts šīs lietas (*Case of Tarsasag A Szabadsagjogokert V. Hungary*) sagatavošanā atzina, ka šo vārda brīvības tiesību paplašināšana, ieskaitot personas tiesības pieprasīt un saņemt informāciju no valsts pārvaldes iestādēm, ir milzīgs solis ceļā uz pilnīgu tiesību atzīšanu informācijas pieklūšanai.²⁰

Pētījuma ietvaros tika apskatīti vairāk nekā 50 Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu par Konvencijas 10.panta pārkāpumiem, taču nodevumā detalizēti aplūkosim daļu no tiem, kas visvairāk atbilst pētījuma mērķim:

1. *CASE OF TÁRSASÁG A SZABADSÁGJOGOKÉRT v. HUNGARY* 14.03.2009.
2. *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway* [GC], no. 21980/93, § 64, ECHR 1999-III
3. *Jersild v. Denmark*, 23 September 1994, § 35, Series A no. 298
4. *Dammann v. Switzerland* no. 77551/01, § 52, 25 April 2006
5. *Vides Aizsardzības Klubs v. Latvia*, no. 57829/00, § 42, 27 May 2004
6. *Leander v. Sweden*, 26 March 1987, § 74 *in fine*, Series A no. 116
7. *Sdružení Jihočeské Matky c. la République tchèque* (dec.), no. 19101/03, 10 July 2006
8. *Leander v. Sweden* (1987)
9. *Gaskin v. United Kingdom* (1989)
10. *Sirbu v. Moldova* (2004)

CASE OF TÁRSASÁG A SZABADSÁGJOGOKÉRT v. HUNGARY
sabiedrībai ir tiesības saņemt informāciju par vispārējām interesēm.

- Pieteikuma iesniedzējs apgalvo, ka Ungārijas tiesu lēmumi, liedzot iesniedzējam piekļuvi deputāta sūdzībai, kas gaida izskatīšanu konstitucionālajā tiesā, ir pārkāptas iesniedzēja tiesības piekļūt informācijai, kas ir sabiedrības interesēs.
- Pieteikuma iesniedzējs ir nevalstiska organizācijas, kuras deklarētais mērķis ir veicināt pamattiesību aizsardzību un stiprināt pilsonisko sabiedrību un tiesiskumu Ungārijā. Pieteikuma iesniedzējs darbojas narkotiku vielu apkarošanas jomā un lūdza konstitucionālajai tiesai piešķirt viņai piekļuvi sūdzībai saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likuma 19.nodaļu (Protection of personal data) un Datu likumu (the Data Act 1992).

²⁰ <http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/C3804E16-817B-46D5-A51F-0AC1A8E0FB8D/0/DG2ENHRHAND022004.pdf> aplūkots: 20.04.2011.

- 2004.gada 10.novembrī prasītājs cēla prasību konstitucionālajā tiesā, prasot tiesu uzdot atbildētājam pienākumu sniegt pieteicējam pieeju sūdzībām saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likuma 19.nodaļu.
- 2005.gada 24.janvārī Reģionālā tiesa noraidīja pieteicēja pieteikumu, savu lēmumu pamatojot ar to, ka sūdzību nevar uzskatīt par „datiem” un piekļuves trūkumi nevar tikt apstrīdēti saskaņā ar 1992.gada Datu likumu.
- 2005.gada 5.maijā apelācijas instances tiesa atstāja negrozītu pirmās instances tiesas spriedumu, norādot, ka sūdzībā ir bijuši dažādi dati un bija arī ietverti fizisko personas dati, līdz ar to tiem nedrīkstēja piekļūt bez autora piekrišanas. Aizsargājot, šādu fizisko personu datu aizsardzību, nevar tikt ignorētas arī citas likumiskās intereses, ieskaitot sabiedrības informēšanu.
- Ungārijas Konstitūcijas 61.pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības brīvi izpaust viņa vai viņas viedokli un ikvienam ir tiesības piekļūt informācijai, kas ir sabiedrības interesēs.
- Pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka šajā lietā Ungārijas tiesu spriedumi liedz pieteicējam saņemt informāciju, kas bija sabiedrības interesēs un pēc pieteicēja domām ir pārkāpts Konvencijas 10.pants, kurā ir ietvertas sekojošas personu tiesības:
 1. *Ikvienam ir tiesības uz vārda un viedokļu brīvību. Šīs tiesības ietver arī brīvību un tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez publiskās varas iejaukšanās neatkarīgi no valstu robežām.*
 2. *Šo brīvību īstenošana, ja tā ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, var tikt pakļauta tādām formalitātēm, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu reputāciju un tiesības vai, lai novērstu konfidencialas informācijas izpaušanu.*
- Tiesas vērtējums – tiesa konsekventi ir atzinusi, ka sabiedrībai ir tiesības saņemt informāciju par vispārējām interesēm. Tiesa ir izstrādājusi judikatūru šajā jomā, kas saistīta ar preses brīvību un kalpo, lai izplatītu informāciju par šādiem jautājumiem.
- Ņemot vērā intereses, kuras aizsargā Konvencijas 10.pants, likums nevar atļaut patvaļīgus ierobežojumus, kas var kļūt par netiešu cenzūru un radītu šķēršļus, lai sabiedrība varētu iegūt sev interesējošu informāciju.
- Prasītājs ir apvienība, kas iesaistās cilvēktiesību tiesvedībā (human rights litigation) ar dažādiem mērķiem, tostarp informācijas brīvības aizsardzība.
- Pirmās instances tiesa atgādina, ka Konvencijas 10.pantā nav individuālas tiesības piekļūt reģistram, kas satur informāciju par savu personīgo stāvokli, kā arī neietver pienākumu valdībai piešķirt indivīdam šādu informāciju. Tiesa ir uzlabojusi un paplašinājusi interpretāciju jēdzienam „tiesības saņemt informāciju”.
- Tiesa uzskata, ka šķēršļi, kas radīti, lai kavētu piekļuvi informācijai, kas ir sabiedrības interesēs, var atturēt tos, kas strādā plašsaziņas līdzekļos vai saistītās jomās no sabiedrības informēšanas realizēšanas. Tā rezultātā, tās var vairs nevarēt spēlēt savu svarīgo lomu kā valsts uzraudzības funkciju.

Dammann v. Switzerland no. 77551/01, § 52, 25 April 2006

vai prasītāja pieprasītā informācija bija nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā?

- Reportieris bija nolēmis veikt pētījumu par Cīrihē notikušu laupīšanu. Reportieris pa telefonu sazinājās ar Cīrihes prokuratūru, bet tā kā neviens no prokuroriem birojā nebija, prasītāju uzrunāja kundze Z., kas bija prokuroru administratīvais asistents. Pieteicējs pateica, ka viņam ir saraksts ar personām, kas tika arestētas saistībā ar iepriekš minēto laupīšanu. Pieteicējs ar Z. Vienojās, ka viņa palīdzēs viņam sameklēt prokuratūrā informāciju, vai šīs personas jau iepriekš ir bijušas sodītas. Pieteicējs nekavējoties aizsūtīja pa faksu arestēto personu sarakstu, pēcāk saņēma atpakaļ faksu, kurā bija norādīta informācija, vai apcietinātās personas ir bijušas iepriekš sodītas saistībā ar narkotiskām lietām vai citiem pārkāpumiem, vai nebija sodītas vispār.
- Pieteicējs saņemto informāciju npublicēja, kā arī neizmantoja citam mērķim, taču saņemto faksu parādīja policistam, kas ziņoja par notikumu izmeklēšanas iestādēm. Kriminālprocess vēlāk tika celts pret prasītāju, tiesas procesā ne Z., ne pieteicējs neatzina, ka ir savstarpēji komunicējuši.
- Tiesa (ECT), skatot lietu, vispirms vērtēja jautājumu, vai prasītāja pieprasītā informācija bija nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā. Tiesa norāda, ka dati, kas attiecas uz aizdomās turēto personu sodāmību principā ir aizsargājami, tomēr kā Federālā tiesa bija atzinusi, informāciju varētu iegūt ar citiem līdzekļiem, piemēram, konsultāciju vai judikatūras ziņojumu. Revīzijas palāta ir atzinusi, ka pieteicēja saņemtā informācija ir bijusi tāda satura, kas varētu būt sabiedrības interesēs, jo tā būtu par iespaidīgu laupīšanu, par ko jau iepriekš plašsaziņas līdzekļos tika runāts.

Vides Aizsardzības Klubs v. Latvia, no. 57829/00, § 42, 27 May 2004

NVO tiesības paust savu viedokli par svarīgiem jautājumiem

- Prasītājs Eiropas Cilvēktiesību tiesā ir Vides Aizsardzības Klubs (VAK), kas ir nevalstiska organizācija. 1997.gadā VAK pieņēma rezolūciju, kurā pauda bažas par Kāpu joslas (piekrastes kāpas, piekrasti un Rīgas jūras līci) saglabāšanu. Rezolūcijā norādīts, ka Mērsraga mērs, I.B. ir parakstījis nelikumīgus dokumentus, lēmumus un sertifikātus. 1997.gada decembrī rezolūcija tika publicēta reģionālajā laikrakstā „Talsu Vēstis”. I.B. iesūdzēja VAK tiesā, tiesa pieņēma lēmumu par labi I.B., atzīstot, ka VAK nav pierādījusi tās ziņojuma patiesumu un piesprieda VAK publicēt oficiālu atvainošanos un samaksāt I.B. zaudējumu atlīdzību par apmelojoša apgalvojuma publicēšanu.
- Pieteikuma iesniedzējs norāda uz to, ka ir pārkāptas viņa tiesības uz vārda brīvību un, jo īpaši, tiesības izplatīt informāciju, kā to garantē Konvencijas 10.pants.
- Tiesa norādīja, ka galvenais rezolūcijas mērķis bija pievērst sabiedrības uzmanību uz delikāto jautājumu, kas viennozīmīgi skar sabiedrības intereses.

Pieteikuma iesniedzējs kā nevalstiska organizācija, kas nodarbojas ar šādu jautājumu risināšanu, ir tikai pildījusi savu uzdevumu saskaņā ar Vides aizsardzības likumu.

- Tiesas ieskatā VAK ir izteikusi personisku juridisku atzinumu, kā arī to, ka nav bijis saprātīgas proporcionālītātes attiecībā starp pieteicēja vārda brīvības ierobežojumu un likumīgo mērķi. Tiesa nosprieda par labu VAK samaksāt morālo kaitējumu 3000 EUR un tiesāšanās izdevumus 1000 EUR.

Leander v. Sweden, 26 March 1987, § 74 in fine, Series A no. 116

Valsts tiesības ierobežot piekļuvi konfidenciālai informācijai

- Slepenpolicijas faili satur informāciju par pretendenta privāto dzīvi, kas tika izmantoti, lai novērtētu personas piemērotību darba vajadzībām. Pieteikuma iesniedzējs apgalvo, ka ir pārkāptas viņa tiesības uz privāto dzīvi kā to garantē Konvencijas 8.pants. ECT neuzskatīja to par 8.panta pārkāpumu, jo konfidenciālas informācijas izmantošanai valdības failos nav bijis šķērslis informācijas piekļūšanai kā arī 8.panta pārkāpums nav, ja veiktās darbības ir ar leģitīmu mērķi un aizsargā valsts drošību. Attiecībā uz Konvencijas 10.pantu, ECT ir atzinusi, ka šis pants nepiešķir personai tiesības piekļūt reģistrā esošai informācijai par savu stāvokli, ne arī ietver pienākumu valdībai šādu informāciju indivīdam sniegt.

Sdružení Jihočeské Matky c. la République tchèque (dec.), no. 19101/03, 10 July 2006

Valsts tiesības ierobežot piekļuvi konfidenciālai informācijai

- ECT vairakkārt ir norādījusi uz sabiedrības tiesībām būt informētai un uz tiesībām saņemt informāciju, bet vēl tikai pavisam nesen ECT atzina, ka no Konvencijas 10.panta izriet arī tiesības piekļūt valsts pārvaldes un administratīvajiem dokumentiem.

- Šajā lietā Čehijas tiesa bija pieturējusies pie savas judikatūras, ka tiesības saņemt informāciju Tiesa bija arī norādījusi, ka no Konvencijas 10.panta ir grūti izsecināt, ka šīs tiesības ietvertu arī tiesības piekļūt administratīvajiem dokumentiem. Čehijas tiesa uzskata, ka nav pārkāpts Konvencijas 10.panta 2.paragrāfs, jo atteikums bija pamatots ar to, ka tādā veidā tika aizsargātas citu cilvēku tiesības (rūpnieciskais noslēpums), valsts drošība (no teroristu uzbrukumu draudiem) un sabiedrības veselība. Tiesa arī uzsvēra, ka lūgums piekļūt tehniskai informācijai par atomelektrostaciju nav sabiedrības interesēs un šo iemeslu dēļ ir skaidrs, ka nav noticis Konvencijas 10.panta pārkāpums un tāpēc Čehijas tiesa atzina, ka pieteikums ir nepieņemams.

- ECT norāda, ka, lai ierobežotu piekļuvi informācijai saskaņā ar Konvencijas 10.panta paragrāfs, šiem ierobežojumiem ir jābūt ar leģitīmu mērķi, ierobežojumam ir jābūt paredzētam likumā un tam ir jābūt nepieciešamam demokrātiskā sabiedrībā.

- 2006.gada 10.jūlija ECT lēmums sniedz papildu atbalstu un paver jaunas perspektīvas iedzīvotājiem, žurnālistiem un NVO, lai piekļūtu administratīvajiem dokumentiem, kas ir sabiedrības interesēs.

Leander v. Sweden (1987), Gaskin v. United Kingdom (1989) un Sirbu v. Moldova (2004)

Valdība nedrīkst ierobežot piekļuvi informācijai, kas ir sabiedrības interesēs

- Eiropas Cilvēktiesību tiesa šajās lietās ir atzinusi, ka sabiedrība ir tiesības saņemt informāciju no žurnālistiem kā no specifiska personu loka, kuru pienākums ir izplatīt informāciju un idejas par sabiedrību interesējošajiem jautājumiem.
- Tomēr tiesa norādīja, ka tiesības saņemt informāciju pamatā aizliedz valdībai ierobežot personu tiesības saņemt informāciju, kas ir sabiedrības interesēs, taču iepriekš minētajās lietās tika nolemts, ka tiesības saņemt informāciju, ko garantē Konvencijas 10.pants, nevar interpretēt kā tādas tiesības, kur valstij ir pienākums izplatīt informāciju sabiedrībai.
- 2006.gada 10.jūlija lēmumā ECT skatīja lietu par pieteikuma pieņemamību un ECT pirmo reizi piemēroja Konvencijas 10.pantu šajā lietā par piekļuvi administratīvajiem dokumentiem, lūgums tika noraidīts no iestādes puses. Šī lieta attiecas uz atteikumu piešķirt ekoloģisko NVO dokumentiem un plāniem pieejamu attiecībā uz atomelektrostaciju Čehijā. Lai gan tiesa atzina, ka nav pārkāpts Konvencijas 10.pants, tā skaidri atzina, ka Čehijas iestāžu atteikums ir uzskatāms par iejaukšanos personas tiesībās saņemt informāciju, ko garantē Konvencijas 10.pants, līdz ar to atteikumam ir jāatbilst nosacījumiem, kas noteikti Konvencijas 10.panta 2.paragrāfā.

4. *“Traucējoši prāvnieki” (vexatious litigants)*

Traucējoši jeb pārmērīgi prāvnieki ir personas, kas mēdz tiesā iesniegt nepamatotus pieteikumus un līdz ar to tiesas attieksme pret šādām personām ir atšķirīga salīdzinājumā ar citām personām, jo šīs personas ļaunprātīgi izmanto savas tiesības uz pieeju tiesai. Tiesai rodas iemesls, lai atteiktu izskatīt šādu acīmredzami nepamatotu pieteikumu un, lai gan šāds tiesas lēmums ierobežo personas tiesības uz pieeju tiesai, šis „ierobežojums ir attaisnojams, jo ierobežojuma mērķis ir efektīvizēt administratīvo procesu un paātrināt administratīvo lietu izskatīšanu, ietaupot resursus, kuri tiek izmantoti acīmredzami nepamatoto pieteikumu izskatīšanai”²¹.

Šādu personu vēršanās tiesā veicina tiesu pārslodzi, proti, ir tādas personas, kas gada laikā tiesā vēršas ar vairāk kā ar desmit pieteikumiem un iemesli tam var būt dažādi, kas visbiežāk ir nepamatoti. Taču „atbilstoši Administratīvā procesa likumam arī acīmredzami nepamatoti pieteikumi ir jāpieņem un jāizskata pēc būtības” un līdz ar to, izskatot šādu personu pieteikumus tiek patērēti ievērojami valsts resursi, kurus tā vietā varētu izlietot lietderīgākiem mērķiem, kā arī tiek kavēts tiesu darbs, lai izskatītu citus pieteikumus, kas pēc satura ir acīmredzami pieņemami.²²

Risinājumi citās valstīs

„Ierobežojumi „pārmērīgiem prāvniekiem” pastāv vairākās pie anglosakšu tiesību sistēmas piederošās valstīs (piemēram, Anglijā un Velsā, Austrālijā, ASV, Kanādā, Īrijā, Maltā, Jaunzēlandē u.c.)”²³ Attiecībā uz pārmērīgajiem prāvniekiem, Lielbritānijā šādu personu saraksts ir publiski pieejams tiesu administrācijas mājas lapā. Šādā sarakstā iekļautās personas nav tiesīgas iesniegt pieteikumus tiesai bez īpašas atļaujas.²⁴

Šos ierobežojumus var iedalīt vairākos veidos pēc tā, uz ko attiecīgais ierobežojums jeb regulējums ir vērsts, taču praksē zināmākie ir divi veidi – „pirmais veids attiecas uz pieteikuma pieņemšanas procesu, savukārt, otrais nosaka īpašu pieteicēju kategoriju”.

Anglijā notiek nepamatotu pieteikumu un iesniegumu atlase jeb tā sauktā filtra stadija, kur jau procesa pieņemšanas stadijā tiesa lietas, kas ir acīmredzami

²¹ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 11.decembra lēmumu lietā SKA -920/2009. Pieejams: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:NiNh58X3GGcJ:www.at.gov.lv/files/archive/department3/2009/a/cimredzami%2520nepamatoti%2520pieteikumi_jasuta%2520judikaturai.doc+vexatious+litigants+pr%C4%81vnieki&hl=lv&gl=lv&pid=bl&srcid=ADGEESiGM5DRur_YEqwFIZ3X-rP-QPPgyDGTboRYqt3zKuqPHih3969Dz-pMXVVvF4PC_U1lJspfvmuIB14kX0ypbjTgpJTQHEC61z_LmaKsTuOBGlzBfiCIB_yjFRqTH3y8NmUBjm7J&sig=AHIEtbRnXpOHV5IBREgi7ksY-cPfe-kbXA aplūkots: 29.04.2011.

²² Jautrīte Briede „Tiesības uz taisnīgu tiesu administratīvā strīda gadījumā” <http://www.lu.lv/materiali/appgads/raksti/740.pdf> aplūkots: 29.04.2011.

²³ Egils Levits, „Par „pārmērīgiem prāvniekiem” (vexatious litigants)”

²⁴ Skatīt: http://www.hmcourts-service.gov.uk/infoabout/vexatious_litigant/index.htm.

nepamatotas, vispār netiek ierosinātas.²⁵ Anglijā traucējošus prāvniekus uztver kā personas, kas atkāroti un vairākkārtīgi bez pamatojuma iesniedz pieteikumus tiesai. Nav noteikts precīzs skaits, cik šādu pieteikumu personai ir jāiesniedz, lai to atzītu par traucējošu prāvnieku, taču parasti tie ir pieci vai seši nepamatoti pieteikumi.²⁶

Līdzīga sistēma pastāv arī Dānijā, kur nepietiek ar to, ka personas subjektīvās tiesības ir aizskartas un pieteikums atbilst prasībām, jo tas negarantē, ka tiesa šo pieteikumu izskatīs. „Ja lieta attiecas uz noteiktiem tiesību jautājumiem (licences, interpretācija, pilnvaru pārsniegšana, vienlīdzības princips) tiesas parasti pieņem lietu izskatīšanai, savukārt, ja lieta skar iestādes rīcības brīvību, tiesas parasti atsaka pieņemt pieteikumu.”²⁷

Somijas Administratīvās tiesas procesa likuma 13.pantā noteikts, ka pārvaldes lēmums var tikt pārsūdzēts, ja vien likums nenosaka, ka tas nevar tikt pārsūdzēts vai ja tā pārsūdzēšanai nepieciešama īpaša Augstākās Administratīvās tiesas atļauja.”²⁸

Ierobežojumi attiecībā uz tiesībām uz lietas izskatīšanu pastāv arī Eiropas Cilvēktiesību tiesā, jo tiesa ne tikai atsaka pieņemt pieteikumus, kas ir acīmredzami nepamatoti, bet arī vienkārši nepamatoti un šādā veidā tiek panākts, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa neskata lietas, kas ir nesvarīgas.²⁹

Otrs veids paredz noteiktas personas iekļaušanu sarakstā, kam ir ierobežotas tiesības pieteikumu iesniegšanai tiesā. Šāda sistēma ir ASV, Kanādā, Apvienotajā Karalistē, Austrālijā, Jaunzēlandē. ASV Kalifornijas štata Civilprocesa kodeksa 391.panta „b” daļā ir norādīts, ka, ja persona ir iesniegusi piecus pieteikumus tiesai pēdējo septiņu gadu laikā un šie pieteikumi ir tikuši noraidīti vai atstāti bez izskatīšanas „tiesa pēc savas iniciatīvas vai kāda dalībnieka lūguma var pieņemt lēmumu, ar kuru aizliedz traucējošajam prāvniekam iesniegt tiesā jaunu pieteikumu, ja vien viņš nesaņem atļauju no attiecīgās tiesas priekšsēdētāja. Šī aizlieguma pārkāpums var tikt sodīts kā necieņa pret tiesu. Attiecīgās tiesas priekšsēdētājs atļauj iesniegt pieteikumu tikai tad, ja tiek secināts, ka pieteikums ir pamatots. Ja kļūdas dēļ šāda pieteicēja pieteikums ir pieņemts bez attiecīgās atļaujas un tas tiek atklāts, tiesvedība automātiski tiek apturēta, ja vien 10 dienu laikā netiek saņemta attiecīgā atļauja. Tieslietu padome ir atbildīga par traucējošo prāvnieku saraksta aktualizēšanu”.³⁰

²⁵ Jautrīte Briede „Tiesības uz taisnīgu tiesu administratīvā strīda gadījumā” <http://www.lu.lv/materiali/apgads/raksti/740.pdf> aplūkots: 29.04.2011.

²⁶ Turpat.

²⁷ Turpat.

²⁸ Turpat.

²⁹ Turpat.

³⁰ Turpat.

PwC sniedz revīzijas pakalpojumus, nodokļu, finanšu, juridiskās un uzņēmējdarbības konsultācijas ar mērķi palielināt klientu uzņēmumu vērtību un uzlabot organizāciju pārvaldes efektivitāti. Apvienojot vairāk nekā 161,000 cilvēku talantus un pieredzi 154 valstīs, mēs palīdzam izmantot jaunas iespējas un nodrošinām praktiskus padomus. Vairāk informācijas www.pwc.lv

©2010 PricewaterhouseCoopers SIA. Visas tiesības aizsargātas. Šajā dokumentā "PwC" nozīmē PricewaterhouseCoopers SIA, kas ir starptautiskā firmu tīkla PricewaterhouseCoopers International Limited dalībnieks, kurā katrai dalīborganizācijai ir atsevišķas un neatkarīgas juridiskās personas statuss.